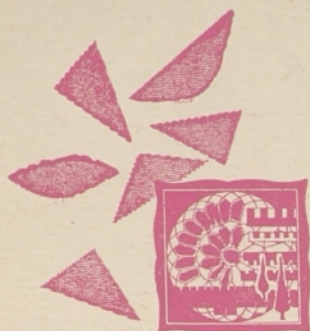

MLADIKA

LETO I. - ŠTEV. 8

OKTOBER

MLADIKA

1957

8

IZHAJA V SAKO PRVO
NEDELJO V MESECU

Uredila

Jože PETERLIN in Dušan JAKOMIN

VSEBINA

Jože Peterlin: V zoreči jeseni . . .	113
Zora Saksida: Lepota in življenje	114
Bršljanski: Nebeška sreča . . .	114
J. P.: V senci satelita	116
Vesna: Na otoku sirot	116
Zemlja: Pri zadnji postaji . . .	116
D. Stoka: Zgodba o mesečniku	117
Marij Maver: Sam	117
J. P.: Resnica nas bo osvobodila	118
Uča: Pojmo!	118
Franc Jeza: Moč ljubezni	119
Književnost in umetnost	119
Marij Maver: Ljubkujem	120
Gledališče	121
Ljudska prosveta	122

Radio:

Maks Šah: Kaj sodi Cerkev o kinu, radiu in televiziji . . .	123
In poslušalci?	123
Lojze Škerl: Rožni venec	124
Marjanca Lapornikova: Ločitev zakona	124
Zdravko Ocvirk: Mati	125
Felicita Vodopivec: Otrok riše .	125

Razgledi:

Castno poglavje slovenskega gledališča	126
Dušan Jakomin: Jean Sibelius .	126
Alojzij Tul: Ob 40 letnici smrti dr Janeza Ev. Kreka	127

Film:

Miranda Zafred: Kakšen je bil namen?	128
Novi filmi	128

Uredništvo: Trst, Via Trento 2
Gorica, Riva Piazzutta 18

Uprava: Trst, Chiadino in Monte
1109, tel. 90-315 (Aldo Stefančič)

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193
Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica
Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

ZAKON FILMSKE ZVEZDE

Pred kratkim se je Sophia Loren »poročila«. Poročila na svoj način kot se pač poročajo filmski umetniki. Ali se Vam zdi, da se nad takimi zakoni malo ljudi pohujšuje in da je deležen več spotikanja navadni človek. Življenje filmskih zvezdnikov, pa naj bo še tako, pa je za tisk in ljudsko radovednost senzacija, dejstvo samo po malokdo presoja strogo. Ali ne zatise enega očesa tudi Cerkev v primerih, ko gre za »zvezde«?

S. Venter

Lahko Vam bi našteali veliko primerov iz zgodovine, kako je bila Cerkev nepopustljiva, ko je šlo za ločitev zakona in to še pri važnejših osebah kot so danes »zvezde«. A prav glede gornjega primera se je obrnil nekdo na list Osservatore Romano, ki gotovo avtentično tolmači mnenje Cerkev. Do bil je nekako takle odgovor:

Civilna razporka, kateri sledi civilna poroka nimata nobene pravne veljavnosti pred Bogom in pred Cerkvijo. Kdor to stori, ne more prejeti zakramentov, dokler tega ne popravi Po cerkvenem zakoniku so tisti, ki sklenejo novi zakon, četudi civilnega, in jih še veže zakonska vez, bigamisti ter postanejo s tem dejanjem brezčastni. Ne morejo biti n. pr. za botra ali botro pri krstu in pri birmi. Če ta dva človeka začneta novo skupno življenje, je to za Cerkev pravo priekništvo ali konkubinast in jima lahko Cerkev prepove udeležbo pri bogoslužju, jima prepove svete reči in ju izobči.

Cerkev nikomur ne grozi, osvetlila pa je svoje gledanje na to napačno zakonsko zvezo. Filmska igralka se je pridružila možu, ki je prelomil prejšnjo zakonsko vez in zapustil ženo in dva mladoletna otroka.

V kolikor pa ljudje jemljejo te dogodke le kot senzacijo in jih ne obsojajo — je pa odvisno od njih samih. Resni človek bo gotovo to obsodil kot nekaj, kar bolj spominja na parjenje v živalstvu kot pa na človekovo dostojanstvo.

DOMAČA NALOGA

Po časopisih sem mnogo brala o ukinitvi domačih nalog. Ker me stvar živo zanima, se obračam na Vas, kot na znanega pedagoga, da mi razložite svoje mnenje. Imam namreč dva otroka in vidim njun napor. Cele dneve in večasih tudi ponoči presedita pri šolskih knjigah in zvezkih. Nimata ča-

sa ne za zabavo ne za šport. Sedaj ko je spet šola pred vrati se kar bojim, saj se pozimi s svojimi otroki skoraj ne morem pomeniti. Otroka se med šolskim letom čisto izločita iz družinskega kroga. Niti v nedeljah jima čas ne dopušča, da bi šla z mano in možem na sprehod. Najprej sem bila prepričana, da se to dogaja samo pri nas. Moji otroci so zelo marljivi in hočejo izpolniti vse svoje šolske obveznosti. Zadnja leta pa opažam, da se tudi po drugih hišah isto godi. Otroci so razdražljivi in sitni, matere pa vso zimo v skrbeh. Priznavam sicer, da je učenje v največ primerih edino otrokovo delo, vendar pa mislim, da je šolski program za tako kratko dobo preobširen. Bolje bi bilo skrajšati počitnice. Tako bi otroci z večjo lahkoto dojemali že tako težko snov. V pričakovanju Vašega cenj. odgovora Vas, g. urednik, lepo pozdravljam.

Mara Bernardis

Draga gospa, da so domače naloge potrebne, gotovo ne dvomite ne vi in ne jaz. Z njimi se učenec navaja k samostojnemu delu, pogloblja svoje znanje, bistri misli in dejansko šele ob nalogah vidi, koliko zna in kaj vse se mora še naučiti. Za vsako mojstrstvo so pač vaje potrebne.

Vendar mora šola tudi glede nalog imeti neko merilo. Gotovo ne sme učenca tako preobremeniti, da ne bi imel možnosti oddiha, razvedrila in počitka. Če v nedeljo nima pouka in je določen dan za počitek, naj tudi bo tako. Ni prav, da ima zato toliko nalog, da se ves dan ne more premakniti od mize. Pogosto se dogaja, da profesorji mislijo samo na svoje predmete in vsak zase nalože toliko naloge, da jo učenec za vse predmete res težko zmore.

Mislím tedaj, da so domače naloge nujno potrebne za boljši uspeh, vendar ne smemo z njimi pretiravati. Pri presoji njih obilnosti pa moramo biti previdni, ker se učenci sami pogosto zelo počasi pripravljajo k delu in se jim nič kaj ne dá delati. Zato »mečkajo« nalogo po ves popoldan, ko bi jo lahko naredili v eni uri, če bi delali zbrano. Skušajmo jih navajati k zbranosti in ekspeditivnosti, s čemer bodo sami mnogo bolj zadovoljni.

Bilo bi pa mnogo lažje, če bi trajalo šolsko leto dalj. Počem bi snov v šoli lahko temeljito predelali in delali več vaj in nalog v razredu. Tudi v tem se strinjam z Vami, gospa.

Vsaka številka Mladike stane 60 lir, po pošti 80 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 600 (800) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 2¼ dolarja

V zoreči jeseni

mislimo, kako bomo razgibali slovensko življenje v mestu in na deželi.

Spremenili bomo svoje domove v tiha žarišča duhovne poglobitve. Vreme bo postalo deževno, ceste spolzke in ostajali bomo več doma. Pel nam bo radio in knjiga bo čakala, da jo vzamemo v roke. Družine bodo bolj zbrane in postali bomo drug drugemu bližji. V dolgih stoletjih so naši predniki zoreli v kulturni narod prav v družinskem zatišju.

V vasi pa bomo obnovili pevske zборе, da se bo s cerkvenega kora oglasila pesem mogočnejše in da bo narodna pesem spet doživela svoje poveličanje v slehernem kotičku naše zemlje.

V vaški in predmestni dvorani prižigamo ogenj ljubezni do doma na slovenskih večerih. To so naše intimne domače kulturne prireditve, ki jih ustvarjamo sami. Na njih je vsa vas eno samo kulturno občestvo.

Začeli bomo spet z dramskimi predstavami. Preveč smo se umaknili in prepustili mesto plačanim poklicnim igralcem. Naše predstave bodo igralsko sicer manj popolne, a za nas mnogo več vredne. Zorele bodo — kot je bilo to nekoč — iz ljubezni in kmalu tudi iz neke srčne potrebe.

Še nas bo vabil film, televizija in tisoč stvari. Vse to je lepo in lepih stvari ne bomo zamudili. Toda na račun tega ne smemo opustiti vsega, kar je pristno naše.

Mesto stega kot polip svoj vpliv na deželo in razjeda našo svojskost in našo slovensko značilnost. V prisrčnosti naših domov, v pesmi in igranju na skupnih večerih bomo črpali silo in plemenitili svoje mišljenje, zajemali iz duhovne zakladnice svojega naroda.

Peli bomo in igrali, zato je našel v uvodu svoje mesto »Deseti brat«. Pripravljali bomo praznik naši besedi in misli.

JOZE PETERLIN

1 Lepota in življenje

ZORA SAKSIDA

Odložila je Verino pismo in se še vedno smehljala. Prijateljica ji je napovedala obisk za božič. Nič več se je ni bala, čeprav se je še dobro spominjala neprijetnih strani njenega značaja. Za seboj je imela zdaj dvanajst let zakona in trije otroci bi pomagali njenemu možu preko vsake skušnjave. Lahko bi jo bil že neštetokrat varal, a bila je prepričana, da bi ji ne znal povedati barve las niti ene njenih znanj, ki so v teh letih obiskale njun dom in preživele v njem tudi več tednov zapored. Pred vihravostmi, ki so bile zadnja leta v družbi skoraj na dnevnem redu, je varovala njenega moža zavest o resnosti in svetosti zakona. Ker mu niso mogli njegovi kolegi s te strani nič oprekati, mu z druge niso odpustili, da se je poročil z dekletom brez denarja in brez lepote, kar je bilo v dobi raznovrstnih »mis« nerazumljivo. Ni jim zameril, ženo pa je odškodoval s toplimi pogledi za opazke, ki jih je duhovito zavračala ali pa pogumno preslišala. Čutila je, da se za vsemi očitki skriva le zavist za soglasje in srečo, ki je vela v njenem domu iz cvetja na balkonu, iz lončka za kavo, kjer je prijetno klokotala vrela voda, iz Petrove pipe, ki jo je po kavi zažgal in blaženo pihal v zrak kratke, odsekane kolobarčke modrikastega dima, in iz oči njunih treh otrok, kjer je še vedno sijala tista otroška nedotaknjenost, ki jo v nesrečnih zakonih otroci tako kmalu izgube. Kljub vsem opazkam sta obiske gostoljubno sprejemala, svoje pa skrčila in na mestno življenje skoraj pozabila. Odtehtala sta ga z bogato knjižnico in zbirko gramofonskih plošč ter s svetom svojih treh otrok. Dečka sta bila že mlada gospoda; najstarejši se je zanimal za »nebo in pekel« — za zvezdoslovje in za izkapanine, mlajši pa za stroje. Tako dolgo je nadlegoval mamo, da mu je res naredila obleko iz trpežnega platna, da je lahko brisal vanjo svoje mastne prste, oče pa mu je moral odstopiti v garaži lep kos prostora, kjer je sestavljal svoje umotvore. Oba fantiča sta bila krepka in visoka, živa posnetka očeta in tako podobna drug drugemu, da so ju vsi zamenjavali. Čeprav sta bila dvojčka, ni bil mlajši prav nič podoben sestri Zdenki. Drobcena in šibka kot cvetka, ki je zrasla v zaprtem prostoru, je bila vedno zamišljena in odmaknjena življenju okoli sebe, kot bi bila pomotoma zašla na ta svet. Pri desetih letih, ko so njene sošolke že risale modele za prvi ples, si je še vedno polnila glavo s pravljicami in najrajši posedala na vrtu ob cvetju. Ni ga trgala; včasih se je njena ročica stegnila do cvetnega venčka, se ga ljubeče dotaknila in v očeh ji je zablestelo veselje. Marija jo je od daleč opazovala in v takih trenutkih jo je še bolj zaskrbelo za hčerkino življenje. Vedela je, da se ne bo znala ogibati vsem kamenčkom in skalam, ki jih je toliko na dekliških poteh, preden dosežejo varnost družinske trdnjave. Peter, njen mož, je gledal na hčerkin nežni duševni

svet popolnoma drugače, s svojega varnega, moškega vidika. Ni se bal za njeno bodočnost, bil je gotov, da jo bo varovala pred vsemi težavami vprav njena nežnost. Očital je Mariji, da vidi večerne sence ob jutranjem soncu, in se smejal njeni zaskrbljenosti, rekoč: »Saj ne živimo več med ljudožrci, včeraj smo pojedli zadnjega.« S takimi dovtipi ji je znal pregnati edino skrb, ki je kalila njeno družinsko srečo. Odkrila je v moževem gledanju in življenju več praktičnosti kot v lastnem in se začela ravnati po njegovih nasvetih. Vedno pogosteje je videla Zdenko in Petra v živahnih razgovorih in ujela med delom odmev hčerkinega pristrčnega smeha. Poleg obeh fantičev je našla tudi Zdenka delo, ki ji je oddaljilo zamaknjenost: Peter ji je daroval debel album in škatlo barvanih svinčnikov, da je risala cvetje, ki si ga v svoji občutljivosti ni upala trgati.

V to bogastvo njenega družinskega življenja se je zdaj hotela vrniti Vera in Marija ji je pustila prosto pot. Ni je več strašil ne njen značaj, ne njena lepota, ki jo je moralo življenje v tolikih letih že močno izbrisati. Nekoč, v gimnazijskih letih in na univerzi, je bila vedno na prvem mestu. Kjer ni bilo Vere, ni bilo vrvenja in fantovske pesmi, a tiha in prisrčna dekliška zbranost in mehka pesem na ustih in mir v očeh, kajti Vera je mogla že s samo novzočnostjo ubiti vse ideale in kaniti v življenje razočaranje.

BRŠLJANSKI

Nebeška sreča

*Nocoj je tako tiho z menoj, —
poslušam lepe duše šepetanje;
nocoj si mi navdahnila sanje
jesenske noči zvezdnat pokoj.*

*Na Dvoru sva, Mlada, sama,
dva angela varuha z nama,
na mizi poslednja ciklama;
a meni se hoče le duše balzama.*

*Nocoj mi razodevaš skrivnosti,
lepote onstranske zarje,
nebeške sreče za samotarje;
zadosti je bilo življenja, zadosti.*

Sohote rad bi Večne zrl . . .

*»Če boš ti prej kot jaz umrl,
molila bom, nosila rože na grob . . .«*

*»Če ti umrješ prej, nasujem ti pesniških podob. —
O, Lepa, da bi jaz umrl prej kot ti,
saj je lepše pesniti v večnosti.«*

Bilo je v sedmi, ko sta predelovali prva filozofska predavanja. Poletje je umiralo, ob njunih nogah se je kopicilo prvo ovenelo listje.

»Veš, ljubezen je izraz lepote, zahteva po lepoti.«

Ni vedela, kam merijo Verine besede, zato je molčala, sošolka pa je dostavila:

»Zakoni grdih ljudi so vsi nesrečni. Lep mož ni nikdar zvest grdi ženi.«

Govorila je tiho, kot bi hotela le sebe prepričati o nečem, in z osmukano vejico vrtinčila koder svojih zlatih las. Zaprla je knjigo in vprašala Marijo:

»Kaj ti je rekel zdravnik zaradi kože?«

»Saj nisem bila pri njem. Zakaj bi hodiš?«

»Kaj ti je res vseeno, če boš ostala večne čase s kozavim obrazom?«

Zadržala je dih, da bi je ob taki hudobiji ne polile solze, in spet molčala. Vera pa je naglo nadaljevala:

»O, da ne pozabim. Sinoči sem srečala Janeza. Nocoj greva k predavanju v Frančiškansko dvorano. Saj ga poznaš, na realko hodi. V osmo.«

Kot bi Vera ne vedela, da Mariji Janez posoja matematične probleme in latinske prevode in da hodi zaradi Marije domov čez drevored namesto čez mesto, da je bil Janezov čoln, s katerim sta se poleti vozili po Ljubljani. Če je Vera hinavsko zatajila vse to, je tudi Marija hinavsko nasledla njeni pasti in vprašala:

»Martinučev?«

»Ne, Martinučev je Tone, ni Janez. Tisti, ki ti posoja probleme in prevode in čoln.«

Od takrat je posojal Janez svoje znanje in čoln Veri in za nekaj tednov ji je posodil menda tudi srce, Marija pa je doživela svoje prvo razočaranje. Tudi drugo ji je pripravila Vera in sicer na univerzi, čim je zvedela, da se med Marijo in nekim kolegom spleta nekaj več kot prijateljstvo.

Michele Morgan, glavna igralka v filmu »Fabiola«

Najbrž se ni ujemalo z njeno teorijo o lepoti in ljubezni, zato je brž posegla mednju in ju ločila. Srečali so se v Jakopičevem paviljonu. Marija in kolega sta se bila domenila, da bosta šla po razstavi v knjižnico, a ob Verini lepoti se je načrt razbil. Kolega se je poslovil od Marije, ki je lahko gledala razstavljene slike skozi impresionistično tenčico solza, Vera pa je odvihrala kot nasmejana pomlad.

In še v tretje je posegla v njeno življenje, ko je bila Marija že zaročena. Ob večerih so se radi zadržali doma. Zaročenec si je skušal pridobiti popolno naklonjenost bodočega tasta s pazljivim poslušanjem njegovih spominov, Marija pa si je pripravljala razne okraske za bodoči dom. Tudi to idilo je kmalu iztaknila Vera in nanese vanjo pretečih oblakov s svojo lepoto in svojim jezikom. Nihče je ni vabil na Marijin dom, zato je sama našla izgovore, da je pila z njimi kavo po večerji in tako skoraj prisilila Marijinega zaročenca, da jo je spremljal domov. Marija je napeto, a molče sledila spremembam v zaročenčevem vedenju. Ni ga hotela posvariti pred Verino nesramnostjo, ker bi ji ne verjel, zato je le čakala, kakšen konec jima bo prineslo.

Neke nedelje so ostali doma sami. Starši so šli v Dramo, Marija pa je šahirala z Vero, ki je bila že skoraj vsakdanji, čeprav nepovabljeni gost. Zaročenec je sedel pri peči in bral, oziroma gledal v knjigo, kadar se niso njegove oči igrale z Verinimi. Marije ni več motilo, čakala je le, kdaj bo konec vsega tega in kdo ga bo naredil. Zaročenca je gledala kot tujca, Vero pa kot nekaj, kar ne sodi v zdravo človeško družbo.

V igranju je zmagovala Vera in zdaj že tretjič napovedala šah-mat Mariji.

»Andrej, pridi rešit svojo kraljico,« je poklicala Vera Marijinega zaročenca, »niti v igri nima sreče.«

Zaprl je knjigo in počasi vstal.

»Že ves čas čakam, kdaj pridem na vrsto.«

Zasukal je šahovnico k sebi in začel igrati. Marija je tiho opazovala zdaj Andreja, zdaj Vero. Igrala sta resno in videti je bilo, da si nimata kaj povedati, ker sta si morala nekdanje vse razodeti. Ni bila Vera vrinjenka, ampak ona sama je bila odveč. Z grozo se je vprašala, ali ji bo Vera do smrti posegala v življenje. Takrat je sklenila, da se umakne iz rojstnega mesta in zaživi svojemu življenju sama, brez prijateljice. Tako sta bila zamaknjena v igro, da nista videla, kdaj je vstala od mize in sedla k peči, od koder bi ju bila lahko nemoteno opazovala. Obrnila se je rajši k oknu in se zagledala v debele deževne kaplje, ki so enakomerno bile ob okenski napušč in puščale na steklu bleščeče sledove. Čudna žalost ji je legla na dušo, ko si je morala priznati, da ima lepota res veliko moč v življenju. Ni minilo leto od tistega spoznanja, ko ji je pomagal Peter do nasprotnega in do tako močne vere v človeka, da se ni več bala Verine lepote in njenega obiska.

Spravila je prijateljičino pismo, vzela iz Petrove mape vizitko in napisala Veri prisrčno vabilo.

(Konec prihodnjič.)

V senci umetnega satelita

Sodobnega človeka je zajel ritem časa, vrgel ga je sredi ropota, v navzkrižje radijskih oddaj, v senco nebotičnikov, v odsev satelitov... Nimamo več časa sestiti ali se mirno sprehajati. Beremo med vožnjo, celo med hojo, med jedjo prelistavamo revije in časopise. Všeč nam je telegrafski slog, revije z mnogo slikami.

Nervozni smo, zadirčni, že otroci so živčni. Dekleta v cvetu mladosti za malenkosti jočejo, cepetajo z nogami (kljub skrbni vzgoji), blede in imajo živčne zlome.

Krut je ta čas in mi smo postali njegovi preveliki sužnji. Bojimo se, da bomo nemoderni, nesodobni, podobni toliko zasmehovanemu profesorju preteklosti, ki je bil ves zamišljen v svoj svet.

Dekleta se boje, da jih fant ne bo opazil, če ne bodo kričava, oblečena kričeče, čeprav brez okusa.

Fante mika stroj, pištola, boks. In so zato brezobzirni, tudi do deklet zmeraj manj kavalirji in vedno bolj uživači. Začela se je poniževalna »hoja« deklet za fanti.

Norimo za tujimi vzori. Všeč nam je ples Afrike in indijanske popevke. Zanima nas vse, kar je daleč od nas.

Ne moremo ustaviti časa — pravite — ne tega drvenja množic v neznano. Vale se dalje in pomandrajajo pod seboj tiste, ki omahujejo. Drve za rdečimi plameni, dimom in vešali. Brez misli in predurka drve v neznano.

Da, tudi naš mali slovenski svet je zajel ta panični beg.

A boli nas glava in nismo srečni. Odvrkli smo svoje slovensko svojstvo in postali brezoblična masa. Kot drugi.

Kam?

Kje je konec? Kje sreča? Kje cilj?

Ne vidimo ga v smeri drveče množice. Zdi se pa, da je mnogo bližje zadovoljstvo. Bližje je sreča: Doma. V tistem domu, v skritih kotičkih našega jesenskega Krasa, v poletnem letovanju daleč od cest in ropota. Tu je zdravje in življenjska moč.

Skupina S.K.K. na Jerasovi trati v Ukvah

Naj brni zvok visoko nad nami, naj pojo nebotičniki svojo pesem velemest, naj se znoje telesa prefinjenih, a degeneriranih parižanov v ritmičnih divjih džunglah. Rajši opazujemo drvečo množico od daleč in se poglabljamo v spokojnost in mir svoje zemlje in njene lepote. Tu bomo našli zdravje in bomo ostali to, kar smo. Ne bomo pa zaostali, če bomo opazovali z odprtimi očmi in s kritično treznostjo.

J. P.

VESNA

Na otoku sirot

*Sredi noči
priplaval si k meni,
povedal, kje si:
Na otoku sirot.*

*Zdaj romam odtod,
ko mi je hudo,
čez širna obzorja,
na otok sirot.*

*Udari, Gospod,
mene, kot hočeš,
njega le reši
z otoka sirot.*

ZEMLJA

Pri zadnji postaji

*Nekoč:
Na postelji v smrtni stiski.
Obiski.
V duši tihi vzdih: Proč!
Pridi ti!*

*Sam.
Trga se iz skritih ran,
odmeva od gluhih sten
najdražje človeških imen
— zaman!*

*V deliriju.
Krik razodeva skrivnost.
Končana nje bol in sladkost.
Od ust do ust zdaj gre
tvoje in moje ime.*

Legodba

o mesečniku

DRAGO ŠTOKA

Japa Škodler je bil pošten mož. Vsa vas ga je imela za takega, razen peščica nadležnih fantičev, ki mu niso dali nikoli miru in so večkrat kričali za njim: »Mesečnik! Mesečnik!«

Japa je bil res mesečen. Ta bolezen se ga je držala že več let. Ponoči je vstajal, z naprej stegnjenimi rokami hodil po strehah in gmajni ter se redno okrog treh zjutraj vračal domov.

Za bolezen on sam ni vedel do takrat, ko se je prepiral s sosedom zaradi nekega zemljišča.

»Molči, mesečnik!« mu je ostro zabrusil sosed in se umaknil v hišo.

Od takrat je vsa vas vedela za njegovo bolezen in otroci ga niso pustili več pri miru. Sprva se je Škodler razburil, vzel folč in tekal za otroci. Toda ko je sprevidel, da mu to nič ne zaleže, se je umiril in vdano prenašal naloženi mu križ.

V vasi se je bližala trgatav. Kmetje so spravljali »plavnike« in drugo vinsko posodo iz hrama na zrak in jo polnili z vodo. Otroci so brusili folče in se hvalili, kam vse so vabljeni na trgatav, ženske pa so hitele čistiti in pospravljati kuhinjo in sobe.

Trgatav je bila namreč poleg božiča in Velike noči najlepši praznik v vsaki hiši, zato so se nanjo vsi pripravljali, le Japa ne, kajti on ni imel vinogradov; bil je namreč ribič. Nikoli se še ni ukvarjal s trtami, čeprav je le rad spil kozarček domačega. Toda vsako jesen, ko je grozdje dozorevalo, je trdno sklenil, da bo prihodnjo pomlad tudi on paštnal in posadil nekaj trt, a prišla je pomlad in Japi se ni dalo potiti se s kopianjem.

Lepega jesenskega večera je Japa tuhtal in premišljeval, kako bi prišel do nekaj litrov domačega vina. Pozabil je za trenutek na vse in se globoko zamislil. Čez čas je od veselja poskočil in zakričal: »Imam jo!« Zavedel se je, da je to preglasno povedal; pogledal je okrog sebe, in ko se je prepričal, da ni nikogar, je nadaljeval: »Vsi kričijo za menoj, da sem mesečnik! Zakaj ne bi izkoristil to svojo nadlogo? Zakaj bi le moral zaradi nje trpeti? Ne! Pokazal jim bom, da nisem vedno tako neumen kot mislijo.«

V gostilni so se tisti večer možje pomenkovali o trgatvi.

»Dobra letina, ne Pepi!«

»No ja, ni sile! Meni ga je toča nekaj pobrala.«

»Saj res, ti imaš doli ob morju; tam je pred mesecem razsajala nekaj časa.«

»Možje,« se je oglasil Čamporjev Nini, »moje je, ko da bi ga sam Bog požegnal. Takega še nisem imel. Toda veste kaj sem danes opazil? Da mi ga kradejo!«

»O, lumpi!«

»Toda če dobim tistega, ne bo več jedel grozdja, ne pil vina. Samo v roke naj mi pride, bo že videl, kaj se pravi krasti poštenim ljudem.«

Možje so ugibali, kdo naj bi to bil, a niso si bili na jasnem: ali Miha, ki je že od nekaj nagnjen h kraji, ali France, ki ga večkrat vidijo po klancih, ki vodijo v paštne, ali pa kakšen pobaliñ.

»Kdor je, je,« je zaključil Nini, »Bog mu žegnaj. Toda, če se še enkrat pripeti kaj takega, bom šel že zvečer v paštne in ga čakal do jutra, malopridneža!«

In zgodilo se je, da je Čamporjevemu Ninitu spet zmanjkovalo grozdje. Ne en ne dva, se je Nini tihega jesenskega večera z vsemi odejami preselil v paštne in si tam postlal.

Na Miramarskem gradu je ura odbila deveto, ko je Nini že udobno ležal pod trtami in čakal na »divjačino«. Bilo mu je toplo pri srcu. Še nikoli ni bil v tako poznih urah v vinogradu; toda sedaj je ugotovil, da je to nekaj čudovitega. Ogromno, mirno morje, nešteto luči na njem, in prijazna, svetla luna! In črički pojo neverjetno lep koncert! V ozračju pa opojen duh po grozdju in po trgatvi.

Vse to je Ninita, ki je bil čustven človek, prevzelo. Zaprl je oči in blaženo užival.

Ura je bila deseto. Nini je vstal in pogledal okrog: vse je bilo mirno; niti diha vetra ni bilo čuti. Pogledal je proti Trstu, ki se je svetil v tisočerih majhnih lučkah, nato je pogledal proti Devinu in Tržiču in z začudenjem ugotovil, da so tržiške mestne luči po barvah bogatejše od tržaških. Pogledal je še enkrat na tržaški zaliv, ki ga je lunin pramen razdelil v dvoje, in ves zamaknjen čutil, kako lepa je naša zemlja.

Nato se je zleknil na »posteljo« se pokrilo in čakal malopridneža.

Točno enajsto je odbilo, ko se je Ninitu zazdelo, da je zaslišal ropot in kotaljenje kamenja na klancu, ki vodi v njegove paštne. Postal je pozoren. Nič! Zopet je legel. Čez nekaj časa enak ropot.

»Tu mora nekaj biti,« si je mislil Nini, vstal, se skril pod latnik in napeto čakal na plen.

Naenkrat pa zagleda vrh klanca nekaj belega.

»O, Bog, varuj me,« se je Nini v naglici pokrižal. »Privid je to ali pa duša, ki se vica.«

Z grozo v očeh je opazil, da se bleda postava mirno in pošastno bliža njegovim paštnom.

MARIJ MAVER

Sam

*Mir in pokoj,
tihota vsepovsod...*

*Nad gmajno mrak
objema trepetlika,
ki na samem trepetu.*

Nini je bledele. Spomnil se je pokojnih svojcev in sosedov in začel zmešano moliti za njihove duše.

»Da le ni Marko!« Z njim se je večkrat prepirlar zaradi nekih dolgov.

Prikazen je hodila počasi in z naprej stegnjenimi rokami, ko da bi hotela koga zgrabiti; luna jo je obsevala in Ninitu se je zdelo, da vidi strašne, goreče oči.

Nini se je verno križal; ni bil več on, bil je kos brezčutne snovi, niti srce mu ni utripalo več.

Bela prikazen je zavila na desno, stopila v pašten, položila nekaj na tla in začela — trgati grozdje. Nini je v luninem siju videl, da je tisto, kar je bila žena položila na tla — košara, prava košara.

»Če je to prikazen, zakaj pa potem tista košara! Ne! Tukaj nekaj ni v redu.« Začela se mu je vračati zavest, spet je mislil. Polagoma je postajal spet pogumnejši. Previdno se je začel plaziti pod latnikom in prišel v bližino postave. In takrat je z začudenjem spoznal v beli prikazni Japa Škodlerja. Bil je v copatah in zavil v belo rjuho ter je trgal grozdje in ga polagoma deval v košaro.

»Zbuditi ga moram, da bo sam videl, kaj počenja. Prestrašiti ga moram s klicem in ne bo se več vrnil sem; vsaj tako mi je vedno pravil oče, ko mi je razlagal, kako je treba mesečnike prebuditi.«

In s trepetajočim glasom je zaklical v noč:

»Japa! Kaj delaš tu? Zbudi se in vstani!«

Japa se je zdrznil in skrajno prestrašen opazil, da so ga zalotili pri kraji. Zbral je vso svojo zdravno pamet in pogum, dobro premislil položaj in že mu je rešitev šinila v glavo.

Takoj se je vrgel na tla in začel vzdihovati in zehati, ko da bi se prebudil po mučnih sanjah.

»Pusti me spati, saj je še tema. Kaj me budiš, Toni!« Toni je bil njegov brat.

»Japa! Jaz sem, Nini! Kaj delaš tu?«

Takrat je Japa skočil gor in zakričal: »Kje sem! Nini, ti?! Kaj delaš tu?«

»To bi moral jaz tebe vprašati: Bodi miren in pojdi domov!«

»Domov! Da, da, takoj!« Japa je hotel vzeti košaro.

»Ne! To bom jaz vzela. Mislim, da imam vsaj do tega pravico po takem strahu!«

In šla sta po strmem klancu proti domu. Vso pot sta molčala, do prvih hiš. Tu se je Japa ustavil, pogledal Ninitu v oči in dejal:

»Nini! Ti si pošten mož! Prosil bi te, da bi nikomur ne pravil tega, saj veš, da nisem jaz kriv.«

»Že prav, Japa! Ne skrbi! Ostane vse med nama, pa čeprav je bila le malo prehuda, vsaj zame. Strahovi kot v pravljicah!«

Ločila sta se in si želela lahko noč.

Nini se je vračal domov ves zmeden in še prestrašen od izrednega dogodka in vendar prepričan, da je Japa to počenjal zaradi bolezni.

Japa pa je prišel domov ves blede, šel takoj v posteljo, se ves pokrnil z odejo in še tisto noč trdno sklenil, da ne bo nikoli več kradel grozdja, temveč da bo sam paštnal in zasadil trte. Nato je še v naglici zmolil očenaš, da bi mu Bog greh odpustil. Navsezadnje je bil blaga duša.

RESNICA NAS BO OSVOBODILA

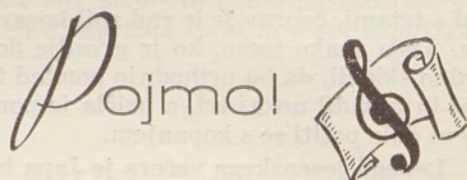
Norveški pisatelj Johan Borgen razpravlja v nekem eseju o vlogi in položaju pisatelja v današnji družbi, o njegovi odgovornosti in pogumu. Pri tem misli na njegovo iskrenost in resnicoljubnost, ki bi morali biti pri umetniku vedno najmočnejše gibalo.

Borgen navaja dva značilna primera iz sodobnosti: Milovana Djilasa v Jugoslaviji in pesnika Dionisija Ridrueja v Španiji. Med njima je zelo veliko podobnosti. Oba sta se visoko povzpela v režimu, ki sta mu sama pripomogla do oblasti. Djilas je bil celo podpredsednik vlade, Ridruejo pa je svoj čas vodil frankistično propagando in je zložil falangistično himno. A oba sta bila kasneje razočarana. Toda obrniti sta se morala na tuji tisk, da sta lahko izrazila svojo kritiko režima. Oba so tudi zaprli zaradi tega, le da so Ridrueja že izpustili, med tem ko je bil Djilas pred kratkim ponovno obsojen.

Na teh dveh primerih dokazuje Norvežan, da se lahko tudi bister in tenkočuten pisatelj zelo zmoti v političnih sodbah. Mora pa biti toliko pogumen, da svojo zmoto prizna in ne vztraja v njej. V tem je njegova odgovornost pred družbo.

Umetnika nevedno je potvarjati resnico in pisati po naročilu, da potem knjiga lahko izide. Morda ima trenutni uspeh, a ta zvezda bo kmalu zatonila. Posebno danes, v zmedbi časa, ima umetnik veliko odgovornost in veliko poslanstvo: biti glasnik resnice in zagovornik pravice. Kdor se v svojem delu temu izneveri, se je izneveril poslanstvu umetnika. Kajti — samo resnica nas bo osvobodila uklenjenosti duha in nas privedla v svobodo, ki nas osrečuje.

J. P.

Bili smo na izletu — razred ves vesel in razigran. Smejali smo se in peli.

Da peli. Toda, z grozo smo ugotovili, da znamo zelo malo slovenskih pesmi. Začeli smo se, da to ni naše. Rada bi povedala vsem naglas: Pojmo doma kot so peli nekoč naši! In pojmo na sprehodih! Poslušajmo domačo pesem po radiu, radio pa naj nam z njo postreže večkrat!

Bilo nas je sram. Korakali smo po cesti nekaj časa molče, potem je začel nekdo neko ritmično popevko brez besed — zavedli smo se, da to ni naše. Rada bi povedala vsem naglas: Pojmo doma kot so peli nekoč naši! In pojmo na sprehodih! Poslušajmo domačo pesem po radiu, radio pa naj nam z njo postreže večkrat!

In na šolah, kjer je še petje — ne učite težkih umetnih pesmi, ki jih ne bomo mogli peti drugače kot v zboru! Učite domače narodne pesmi. Ne učite hrvaških in srbskih pesmi prej kot pa naše narodne pesmi!

Rada bi pela prihodnjic z Vami vsemi: na izletu, na sprehodu...

Lepo bo spet!

Uča

Moč ljubezni

2

Povest iz časa naselitve Slovencev

FRANC JEZA

Slovenska konjenica je pridrvela skoro do mestnih vrat. Z obzidja so zasikale strelice, ki pa so se največ odbile od nastavljenih ščitov. Samo nekaj konj je bilo zadetih. Divje so zarezgetali, da so celo preglušili človeški krik. Vzpenjali so se kvišku, se vrтели na mestu ali se kot ponoreli spustili v dir, puščajoč za seboj sled iz penaste krvi. Jezdci so skušali odskočiti, preden bi jih konji pokopali pod seboj.

Tik pred mestom se je val jezdecev obrnil in oddrvel nazaj.

Pred taboriščem, kamor se je že stekala kolona vozov, je župan skočil s konja in velel jezdecem razsedlati razpenjene konje, razposlal manjše oddelke po polju okrog mesta, naročil drugim, naj si pripravijo večerjo in se odpočijejo, nato pa poslal po staroste vseh zadrug.

* * *

Sedel je na ojesu svojega voza pod mogočnim hrastom in starosti, nekateri še v najboljših letih, dolgolasi in plečati, s široko-krajnimi klobuki ali z ovčjimi kučmani na glavah in v prepa-sanih hodnih srajcah ali jopičih iz jančjih kozic, drugi že z belimi bradami in s palicami v rokah, so sedli k njemu na dolgo oje ali na gozdna tla. Okrog njih sta se mešala vonj po goveji živini in kisellkasti duh po vinu, ki ga niso pozabili vzeti s seboj iz Petovija.

»Možje, kaj naj storimo?« je vprašal mladi župan.

»Ali naj napademo to mesto, ali naj se ga izognemo?«

Staroste so molčali.

»Kaj menite, možje?«

»Hm, hm«, so kimali.

»Kaj praviš ti, starost Valuh, ki si najstarejši in najmodrejši?«

Samo bolj občutljivo uho, kot so ga imeli ti surovi kmetje, pastirji in vojščaki, bi bilo razločilo v glasu mladega župana komaj zaznavno, dobrodušno izzivanje.

»Kaj praviš, a?« je nastavil stari Valuh uho. Kadar je hotel, je bil gluha kot kamen. A oči so mu poredno mežikale.

Gorazd je kriče ponovil vprašanje.

Stari si je ujel v pest belo brado, ki mu je segala skoro do pasu, in se delal, kot da se je globoko zamislil. Na veliki pleši, obrob-ljeni z vencem srebrnih, rdekih las, se mu je bleščal odsev bližnjega ognja, ki ga je kuril Gorazdov hlapec.

»No, stric Valuh?«

»Mislim, mislim«, je zabrundal stari.

»Kaj misliš, stric?«

»Bi rad vedel, a?«

»Rad bi vedel.«

»Ti bom pa povedal, župan«, je rekel stari in hudomušno po-mežiknil starostom. »Ali veš, zakaj smo te izbrali za župana, ko so Obri ubili tvojega očeta?«

»Mislim si«, je odvrnil s skritim ponosom mladi župan.

»Zato, ker te je oče dobro naučil bojevanja in ker nisi neumen. Tvoj oče in tvoja mati sta bila namreč pametna človeka in iz do-brega semena zraste dober klas. Je tako?«

»Bo že«, je rekel župan.

»Je tako?« se je obrnil stari k starostom.

»Tako je, ja!« so ti potrdili.

»Tako bi rekel, da se ravnaj po svoji glavi! Presodi, kakor je prav, in napadi mesto, ali pa ne. Kakor bolje kaže. Mi starci ti ne moremo dajati poguma pred sovražnikom, ko smo z eno nogo že v grobu. Je tako, možje?«

MEDDOBJE. Leposlovna in znanstvena re-
vija Slovenske kulturne akcije iz Buenos Ai-
resa v Argentini. — Po vojni je odšlo več ti-
soč slovenskih izseljencev, izobraženih in pre-
prostih ljudi v Argentino. Kmalu so se gospo-
darsko in kulturno znašli in prevzeli vodstvo
med zamejskimi Slovenci. Ustanovili so Slo-
vensko kulturno akcijo, da bi kulturno pove-
zali Slovence, ki so raztreseni po vsem svetu,
in jih obvarovali narodne smrti. Začeli so iz-
dajati knjige, revijo, časopis in zbornike. Tu-
di na Tržaško in Goriško prihajajo njene iz-
daje in zaradi svoje kvalitete vzbujajo zani-
manje.

Meddobje je reprezentančna revija, okrog
katere so se združili najboljši pesniki, pisate-
lji, znanstveniki in umetniki, ki živijo izven ma-
tične države. Revija izhaja štirikrat na leto
od 1954 dalje in jo urejata Zorko Simčič in
Ruda Jurčec. Urednika sta ji dala že v prvi
številki stalno notranjo ureditev, ki se je ob-
držala do danes. V prvem delu se vrste lepo-
slovni in znanstveni prispevki, v poglavju »Čas
na tribuni« so razmišljanja o raznih sodobnih
vprašanjih, »Črke, besede, misli« prinašajo ese-
je o dnevnih slovenskih in svetovnih literar-
nih in kulturnih pojavih, zadnja poglavja pa
so posvečena umetnosti, gledališču, glasbi, no-
vim knjigam in kroniki. Vsaka številka je bo-
gato opremljena s posnetki del slovenskih u-
metnikov v zamejstvu.

V prvih dveh letnikih so se na pesniškem
polju uveljavili: Vinko Bellič, Tine Debeljak,
Anton Novačan, Stanko Janežič, Branko Roz-
man, Vladimir Kos, Rafko Vodeb in še vrsta
mlajših. V pripovedništvu smo srečali Vinka
Belliča, Mirka Javornika, Karla Mauserja,
Zorka Simčiča in druge. Vsi prispevki so na
višini, mnogim se pozna, da je avtorje že
oplodila tujina, da se je njihovo obzorje raz-
širilo, podajanje pa poglobilo. Znanstvenikov
in kritikov se je oglasila cela vrsta, da je tu-
di na tem torišču revija razgibana in aktual-
na.

Letošnji tretji letnik je doslej dosegel štiri
številke. Izmed pesnikov je najvidnejši Vla-
dimir Kos, ki je priobčil pesniški dnevnik
»Vez obrazov«, ki ga je napisal med potjo na
Japonsko. Pesmi so kratke impresije in drob-
ne slike, brez prave povezave. V prozi sta se
oglasila Frank Bukvič s čisto sodobno snov-
jo iz madžarske revolucije in Marijan Marolt,
v dramatik Mirko Javornik in Marijan Wil-
lenpart. Zelo bogat je znanstveni, kritični in
kronistični del, ki seznanja bralce z domačim
in tujim svetom. V prilogi je po osem Gorše-
tovih in Ahčinovih del.

Meddobja so danes najbolj razgibana, raz-
gledana in umetniško poglobljena slovenska
revija.

Martin Jevnikar

PREŽIHOV ZBORNİK. Uredila Marija Bor-
šnik. Založila Založba Obzorja v Mariboru
1957. — Lovro Kuhar, s pisateljskim imenom
Prežihov Voranc, je pred to vojno presenetil
slovensko javnost z vrsto močnih novel, ki
jih je pozneje izdal v knjigi »Samorastniki«. Novelam so sledili trije obširni romani: »Po-
žganica«, »Jamnica« in »Doberdoba«. Vsi trije
so napisani s krepkimi potezami in v odkri-
tem realizmu. Le redki pa so poznali pisate-

lja (rodil se je 1893 v Kotljah na Koroškem, umrl je 1950 v Mariboru), ker se je zaradi svojega komunističnega delovanja zatekel za več let v tujino in je pisal pod psevdonimom.

Prežihov zbornik je pripravila Marija Boršnikova, profesorica ljubljanske univerze. V prvem delu je zbrala Prežihove še nenatisnjene črtice, njegova pisma in spomine slovenskih kulturnih delavcev na pisatelja. Spomini prikazujejo Prežiha iz različnih dob, okoliščin in strani ter sestavljajo vsi skupaj zanimivo sliko o njem. Poudarjajo, da je bil prepričan in zelo delaven komunist. Pisatelj Finžgar pa je razkril, da je Prežihov Voranc po vojni rešil Mohorjevo družbo v Sloveniji: »Zelo navdušen je prišel nekega dne in mi vesel razodel: »Mohorjeva družba ostane!« da je bilo zame to, ko sem bil blizu trideset let tajnik in urednik Mohorjeve, glas kakor iz samih nebes. Razodel mi je, kako je hodil k predsedniku Kidriču in ga tako dolgo pestil in prepričeval, da Mohorjeva stoletna knjižna družba mora ostati, da je zmagal.« Skliceval se je na to, da so njega mohorske knjige napravile pisatelja in da zaradi mohorskih knjig med Slovenci ni nepismenih.

Drugi del zbornika obsega študije o življenju in rojstnem kraju Prežihovega Voranca ter o njegovih važnejših pripovednih delih. Dodana je bibliografija vseh Prežihovih spisov.

Knjiga obsega 420 strani velikega formata in je bogato opremljena s fotografijami in ilustracijami.

Martin Jevnikar

MARIJ MAVER

Ljubkujem

*Ljubkujem spomin
in čas, ko sem zate gorel. —
Nisi hotela, da zgorim,
zato sem tlel v samoti
in zdaj sem ti tuj pepel,
ki ne more več žareti.*

NOVA REVILJA. V Trstu je izšla na 32 straneh prva številka mladinske revije »Jadro«, ki obeta prihajati med nas vsake tri mesece. Po prvem zvezku bi ji bilo težko napovedovati pomen, ker ponatiskuje nekatere prispevke, ki so bili objavljeni že v Primorskem dnevniku, največ prostora pa je sploh dobila Ala Peče za svoje »Pogled«. (A. Peče živi v Ljubljani in je ruskega pokoljenja, zato tudi njeni Pogledi niso slovenski). Ne bi mogli reči, da smo »Jadra« veseli zares kot tržaški Slovenci. Revija tudi ni »mladinska« po prispevku Miroslava Košute »Neznani gospe s črnim psičkom«. Katere ideale ima tedaj ta mladina, če občuduje Košutovega degeneriranega postopaškega junaka, ki je ponižan na raven psička? Žal da ob teh člankih objavljajo svoje prispevke dostojne mlade dijakinje. — Revijo urejuje Milan Bolčič.

Tržaški slikar, prof. AVGUST ČERNIGOJ je v preteklih mesecih uspešno razstavljal svoja slikarska dela v Celju in Ljubljani.

Nekateri so mu spet pritrdili, drugi so zagodrnjali. Ni jim bilo všeč, da jih je imel za take starce, kakor je bil sam. Čutili so se še trdne.

»Kaj bi gobezdali«, je rekel nevoljno dolgi, k'oščeni Kumec, ki je še vedno nosil ovčji kožuh, četudi so bili že globoko v pomladi. Starega Valuha ni mogel, ker sta si bili njuni zadrugi na obrežju Blatnega jezera sosedi in mu je stari nekajkrat zaplenil kako žival, ki je delala škodo na poljih njegove zadruge. Kumec je namreč le prerad pognal svoje živali past preko meje; in potem so bile še neke stvari zaradi ženitev. »Jaz bi rekel, da se izognimo mesta«, je nadaljeval, »saj se nismo zato odpravili na pohod, da bi napadali in si nabirali plen, ampak da bi si poiskali kraj, kjer bi se lahko naselili in živeli v miru pred Obri. Kaj se vam zdi?«

»Pametno govoriš«, so mu pritrdili nekateri drugi.

»Kdo pa je najbolj lakoten na uplenjeno živino, ha?« ga je zbodel stari Valuh.

Skregala bi se bila, če bi ne bil posegel vmes župan.

»Mir!« je rekel. »Nismo se zbrali zato, da se bomo ravsali za take stvari. Povejte rajši vsi, kaj mislite! Nekaj moramo skleniti in hitro.«

Sklenili pa so samo to, da naj župan sam odloči. Nabral si je dovolj izkušenj v spopadih z Obri in drugimi razbojniki, so rekli staroste.

* * *

Ko so odšli, je Gorazd sam obsedel na ojesu. Uprl je kolenca v kolena in zamišljen naslonil glavo v dlani. Imel je res nekaj izkušenj, a bilo je prvokrat, da se je znašel brez očeta pred tako važno odločitvijo. Lahko se je bilo bojevati in biti pogumen, kadar je bil oče odgovoren. Zdaj pa je odgovoren sam za vse, za usodo vsega plemena, za može, ki zdaj s konji na povodeh ali bruseč sekire in sulične osti čakajo, kaj poreče, za ženske, ki trudne in zaskrbljene hodijo med vozmi in iščejo svoje može, da bi jih pomirili in da bi zvedele, kaj bo, in za otroke, ki jih babice spravljajo spat na vozovih in jim pripovedujejo povesti o dobrih vilah in palčkih, da bi pregnale strah sebi in njim. Izpod strehe na vozu je slišal tihi, pojoči glas matere in Borutovo slabotno ihtenje, ki je od časa do časa zamrlo, kakor da je otrok zaspal, nato pa se je spet oglasilo. Prevzela ga je želja, da bi videl svojega otroka in ga pobjahal. Vstal je in odgrnil plahto, ki je zapirala vhod v vozno košaro. Od bližnjega ognja med vozmi, pri katerem so ženske kuhale večerjo, je prihajalo toliko svetlobe, da je zagledal v dnu košare mater, ki je sedela na slami in ujčkala na rokah otroka, ki je v spanju stokal. Njegovi pšenično plavi laski so bili kot sončna lisa v mraku. Mati ga je opazila in si položila prst na usta. Spustil je plahto in spet sedel na oje. Otroku že nekaj dni ni bilo dobro. Ni hotel jesti in kar na jok mu je šlo. Imel je vročo glavo, a povedati ni znal, kaj ga boli. Imel je komaj petnajst mesecev. Mati mu je kuhala čaje iz zdravilnih rastlin in zaupal je, da bodo pomagali. Strah ga je bilo pomisliti, da bi mogel otrok umreti. Toda saj mati pozna vse zdravilne rože in tudi vrača je poklicala. Stisnil je zobe in se trudil, da bi mislil na kaj drugega. Vstal je in stopil pogledat k možem, ki so taborili okrog voz.

Kurili so ognje in sedeli ter ležali okrog njih. Konji so se pasli v bližini. Pogledal je, če so stražniki na mestu, jih opomnil, naj pazijo in bil zadovoljen, da je bilo vse v redu in da so ga vsi spoštljivo pozdravljali in ubogali. Vedel je, da ga imajo radi, kakor so imeli radi njegovega očeta, in tudi on je čutil, da jih ima rad, vse te svoje ljudi, ki so zaupljivo šli za njim na dolgo in nevarno pot, iskat novo domovino, in niso nikoli podvomili, da jo bodo pod njegovim vodstvom tudi našli. Še zatrdneje je sklenil, da jih ne sme razočarati. Še sam ni vedel, kdaj in kako bo uresničil obljubo, ki jim jo je dal, in kam jih bo pripeljal, a bil je odločen kakor še nikoli, da jo bo izpolnil. Odšel je na rob gozda in se zazrl proti mestu v dolini, ki ga je izdajalo nekaj redkih luči. Slišati je bilo sa-

mo daljni šum ljudi v taborišču, konje na paši, ki so razigrano tolkli s kopiti po tleh, in pokanje dračja pod nogami straž, ki so se sprehajale po robu gozda. Od one strani ni bilo ničesar slišati. Dolgo je gledal proti lučem in mislil. Zaželel si je, da bi imel veliko vojsko, kakor je obrska, na tisoče in desettisoče konjenikov, da bi lahko pojezdil kot na vetru preko dežel in bi mu tudi najbolj utrjena mesta na stečaj odpirala vrata, druga pa bi zavzel in porušil v enem samem navalu, da bi se pod grmenjem konjskih kopit tresla zemlja. Začutil je divjo željo po boju. Izdril je široki meč in z vso silo udaril z njim po deblu, da se je globoko zaril v les in ga je s težavo izpulil. Obsla ga je strastna potreba, da bi v udarce z mečem izlil vso svojo tesnobo zaradi ženine in očetove smrti, ves svoj strah za otroka in vso svojo željo po velikih dejanjih. V trenutku se je odločil, da napade mesto še to noč.

Obrnil se je in se z odločnimi koraki kakor še nikoli usmeril nazaj proti taborišču. Zvesti langobardski hlapec, ki je zaradi očetinih gležnjev komaj hodil, mu je bil med tem napekel mesa. Bilo je še vroče, da ga je peklo v prste, a bil je lačen in ga je začel željno trgati z zobmi. Med grizenjem je naročil enemu od konjenikov, ki so sedeli pri bližnjem ognju in si pekli uplenjeno oveo, naj skliče poveljnike.

Še vedno je jedel, ko se je zaslišalo naglo peketanje, kliči stražarjev in iz teme je v skok prijezdil Čuk. Pred ognjem, pri katerem je sedel župan, je sunkovito ustavil konja, da je zaplaval s prednjima nogama po zraku. Iz odprtega gobca mu je visela pena.

Čuk je z eno roko dvignil človeka, ki ga je imel položenega pred seboj čez konja s trebuhom navzdol, da mu je visela glava na eno stran, noge pa na drugo stran. Vrgel ga je na zemljo kot vrečo in se še sam zavihtel na tla. S trepljanjem po gobcu je pomiril konja, ki je odskakoval od človeka na tleh. Zataknil je vaje ti za ročico Gorazdovega voza in se z dolgimi koraki približal županu.

»Ujetnika smo dobili. Zajeli smo ga pred mestom.«

»Kdo je? Vojščak ni«, je rekel Gorazd, opazujoč drobno postavo na zemlji, ki je še vedno ležala kot mrtva.

»Mešan iz Celeie«, je rekel Čuk. Stopil je k ležečemu in ga brenil. »Vstani!«

Oni je samo zastokal. Čuk ga je spet brenil v piščal.

Oni se je ječe zvil in se skušal dvigniti na kolena. Imel je zvezane roke in noge. Mrmral je nerazumljive besede. Zdel se je kot omamljen.

»Je ranjen?«

»Dobil je kakšno po glavi, a zaboden ni«, je rekel Čuk, pograbil ujetnika za obleko na prsih in ga privlekel pred ogenj, da so se mu noge vleklo po tleh. Tam ga je spet izpustil, da je padel, a se mu je posrečilo, da se je dvignil na kolena. Bil je droben, suh in postaren možic, z uvelo, temno kožo in dolgo, skoro belo brado. Oči pod košatimi belimi obrvmi so bile globoko vderte in so se zdele žive kot dva oglja, nos pa je imel velik in zakrivljen kot kljun ptice roparice. Na kremplje roparske ptice so spominjali tudi prsti njegovih tenkih, koščenih rok, ki jih je proseče dvignil, ko je zagledal v svitu plapolajočega ognja resni obraz mladega župana.

»Pietate, mihi domine! Pietate, domine!« je zajecal.

»Kaj pravi?«

»Usmiljenja prosim«, je rekel Čuk, ki je znal nekaj latinskih besed še iz mladosti, ko je obiskoval z očetom sejme v Panoniji.

»Vprašaj ga, kdo je!«

Čuk je zavpil na ujetnika v svoji latinščini, ki je oni, kot je bilo videti, ni lahko razumel. Končno je le doumel vprašanje.

»Aurelius Bassus sem, trgovec«, je zažlobudral in preplašeno gledal barbarska poveljnika pred seboj ter se jima začel spet klanjati. »Aurelius Bassus, trgovec iz Celeie, rojen v Mezopotamiji, miren človek, nikomur nisem storil zalega, zato se me usmili, gospod!«

»DESETI BRAT« V STEVERJANU

22. septembra je števerjansko kat. prosvetno društvo proslavilo »Praznik grozdja« z lepo kulturno prireditvijo pod borovci. Domači pevski zbor je zapel več pesmi, Slovenski oder iz Trsta pa je gostoval z Jurčič-Govekarjevim »Desetim bratom«. Prireditve je zelo lepo uspela. Domače društvo z g. kaplanom Simčičem je ta praznik lepo organiziralo, tako da je odhajalo nad petsto udeležencev z vidnim zadovoljstvom na svoje domove. Poleg igralcev se je udeležilo iz Trsta te prireditve okoli 50 izletnikov. Izlet je organiziral Slov. kulturni klub.

»MED POLNOČJO IN SVITOM«

DSS je vprizorilo veseloigro Olge Schein-pflugove »Okence«, ali kakor je delo prekrstil režiser Adrijan Rustja »Med polnočjo in svitom«.

Komedija je zelo posrečeno pisana, polna domislekov, z bogato karakterno in posebno položajno komiko. Žal pa je A. Rustja verjetno v zadregi, ker ni imel igralcev, črtal vse osebe razen štirih in je dogajanje opravil kar po telefonu. S tem pa je komedijo obsekal, da je ostala kot drevo brez vej. Vprašanje takih samovoljnih priredb ni samo vprašanje pietete do avtorja, ampak tudi vprašanje odgovornosti pred javnostjo.

Igralci so se potrudili, le da je bil lik profesorja (Rustja) dasi pravilno pogojen, mnogo premlad in nedosleden, profesorjev prijatelj (Tonon) nerazumljiv in zaletav in tudi gospodinja (Ukmarjeva) ni imela tiste bleščeče komike kot jo je pisateljica dala. Igralka je bila premlada za tako vlogo. Štokova se je še najbolj približala mladi naivnosti. Škoda je komedije, da je tako zbledela.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Tudi po letošnjem letovanju v Ukvah je S.K.K. nadaljeval v Trstu svoje delo brez letnih počitnic. Sobotni večeri so postali tradicija in potreba. Nekaj bi nam manjkalo, če bi teh večerov ne bilo.

Na večerih pred občnim zborom so bila na sporedu predavanja:

Drago Štoka je govoril o nalogah mlade slovenske tržaške inteligence;

Gregor Pertot o načrtih za dramsko udejstvovanje;

prof. Jože Peterlin o slovenskem kulturnem stanju ob koncu vojne in o začetku slovenskega šolstva na Tržaškem.

28. septembra je imel S.K.K. svoj občni zbor ob živahnem zanimanju in lepi udeležbi.

Potem so bile volitve, na katerih je bil izvoljen 10 članski odbor. Največ glasov in priznanja je bil deležen in bil ponovno izvoljen Drago Štoka.

Na prvem sestanku v novi poslovni dobi je predaval dr. Maks Šah o problemu: Združena Evropa in Slovenci. Po predavanju se je razvila zelo živahna debata.

SLOVENSKI ODER ima v načrtu izlet na Koroško. Če bo le mogoče, bo igral na kakem odru Jurčičevega »Desetega brata«, kajti nujno potrebno je, da se medsebojna gostovanja še pomnožijo.

KOROŠCI MED NAMI

Prvo soboto v oktobru so nas obiskali Slovenci iz Globasnice. Na radiu so odpeli spored koroških narodnih pesmi, nato pa so zvečer nastopili v Gorici. V nedeljo so se spet vrnili na Tržaško, si ogledali najvažnejše krajevne zanimivosti, popoldne pa so imeli v okviru slovenskega večera v dvorani Marijanišča na Opčinah svoj nastop.

Tako v Gorici kot v Trstu so bili koroški rojaki deležni toliko priznanj, simpatij in prijateljstva, da so bila ta srečanja spet enkrat kot pristrčen obisk slovenske družine.

Pevski zbor poje zelo dovršeno in se mu vidi velika tradicija. Saj je kat. prosvetno društvo v Globasnici ena najstarejših slovenskih prosvetnih ustanov na Koroškem. Najbolj prepričljiva je koroška pesem. Nihče je ne zna zapeti tako kot Korošci sami. Zato naj vedno prihajajo med nas le s svojo pesmijo. Niti operete niti drugi nastopi nas ne morejo ogreti tako kot pesem. Kakor nas pred leti ni navdušila peta Miklova Zala, tako nas tudi letošnja Kresna noč ni povsem. Pač pa narodna pesem. In s tem morajo Korošci računati vedno, ko gredo ven. Prihajajo naj s svojo pesmijo.

Do pristrčnih izrazov bratstva je prišlo tudi v toplem govoru zastopnika Narodnega sveta koroških Slovencev, Janka Tolmajerja ter Alberta Sadjaka in v odgovoru goričanov in tržačanov.

Upamo, da bomo mogli tudi tržačani kmalu vrniti obisk koroškim Slovincem s kakim prosvetnim nastopom na Koroškem.

Z Globasničami smo že dobri znanci. Pred leti so namreč tržaški dijaki igrali na njihovem odru Linhartovo veseligrro »Veseli dan ali Matiček se ženik«. Obnoviti in še poglobiti smo nekdanje prijateljstvo.

Bled,
liser
slavenske
zemlje

»Pravi, da mu je ime Aurelius Bassus in da je trgovec, je pristavil Čuk. »Pravi tudi, da se je rodil v Me... Mezopotamiji.«

»Kje je to?«

Čuk je zmajal z rameni.

»Kaj še pravi?«

»Drugega ne razumem. Čudno latinščino govori.«

Župan se je zasmeljal.

Čuk je samo nekaj zagodrnjal.

»Vprašaj ga, če zna langobardsko!«

Ujetnik je že sam ujel smisel vprašanja in vneto prikimal.

»Aver«, je poklical župan.

Izza voza je prišepal stari Langobard. Gorazd mu je naročil, naj tolmači.

»Pravi«, je rekel stari hlapec, ko se je pogovoril z ujetnikom. »da te je hotel poiskati s prošnjo, da bi ga vzel pod svoje varstvo. Rad bi sklenil prijateljstvo s slovenskim ljudstvom in trgoval z njim. Pravi, da ni hudoben človek.«

»Kako je prišel iz mesta?«

Starec se je spet pogovoril z ujetnikom, nakar je raztolmačil:

»Pravi, da je njegova hiša tik ob mestnem zidu in da si je že pred letom izkopal tajen izhod pod obzidjem za primer nevarnosti. Pravi tudi, da ti je prinesel darov, pa so mu jih tvoji vojaki vzeli.«

»Res je, vzeli smo mu veliko košaro, ki jo je nosil na rami. Dal sem jo spraviti bojevnikom, ker se mi je mudilo z ujetnikom k tebi,« je rekel Čuk.

»Vprašaj ga, kako je v mestu,« je dejal Gorazd hlapcu.

Ta se je začel spet razgovarjati z ujetnikom.

»Pravi da se meščani boje Slovencev. Nekateri so za to, da bi odprli mestna vrata kakor druga mesta in sklenili prijateljstvo z barbari... eh, tako je rekel..., ki se selijo z vzhoda. Drugi pa so proti temu in se hočejo braniti in vas nagnati nazaj.«

»Vprašaj ga, kdo so ti, ki to hočejo, in kakšno oboroženo silo imajo.«

Hlapec se je začutil važnega in se razkoračil pred trgovcem, ki se je oziral zdaj vanj zdaj na v kože oblečena barbara pred seboj ter prisluškoval v temo, iz katere je bilo slišati hrzanje konj, žvenket orožja in številne nerazumljive, divje človeške glasove. Bilo ga je strah. Glava ga je bolela od udarca, ki ga je dobil, a je vendar pretehtaval, če je prav storil, da je pobegnil izza debelega zidovja. Vedel je, da so zdaj odločilni trenutki zanj in da je od tega razgovora s poveljnikom odvisno, ali bo ostal živ in si ohranil premoženje. Zato je rad odgovarjal, še prevneto, kakor človek, ki se boji in ima slabo vest.«

»Pravi, da je voditelj tistih, ki se hočejo braniti, decurion Cupitus Cupitiansu, in ta ima mnoge keltske meščane na svoji strani in tudi mnogo laških, ker bi rad obnovil noriško kraljestvo.«

»Koliko je v mestu Langobardov in kdo jim poveljuje?«

Orientalški trgovec je spet živo in na dolgo odgovarjal. Gorazd je nepotrpežljivo zamahnil z roko in se nasrnil, da je prestrašen umolknil. Hlapec je počasi prevedel njegov odgovor. V mestu je več kot dvesto oboroženih Langobardov. Vsi imajo konje in so izvežbani v orožju.

»Kdo jim poveljuje?« je ponovil Gorazd.

Mlad, plemenit in hraber Langobard, Erik Wulfov sin, je prišel odgovor.

»Zakaj ni odšel z drugimi Langobardi v Italijo?« je vprašal Gorazd. Kaj hoče tukaj?«

»Ljubezem do lepe in plemenite Magone, hčerke Cupitusa Cupitiansusa, ga zadržuje v Celeii«, je odgovoril trgovec.

Čuk se je zakrohotal. Gorazd je molčal.

(Nadaljevanje prihodnjic)

MAKS
ŠAH

KAJ SODI CERKEV O KINU, RADIU IN TELEVIZIJI

8. septembra je papež Pij XII. jasno obrazložil stališče Cerkve do modernih komunikacijskih sredstev, ki so prav radio, kino in televizija.

Papež pravi o radiu: »Smatramo, da je najplemenitejša usluga radia ta, da razsvetljuje in vzgaja ljudi, dviga njihovega duha in srce v vedno višje duhovne sfere.

Ljudje žele biti poučeni o vsem, kar se dogaja križem sveta. Zato so si danes že skoro vse družine oskrbele čudežno okence, skozi katerega lahko pogledajo v širni svet in prisostvujejo najrazličnejšim programom. Papež opozarja na to veliko tehnično pridobitev, s pomočjo katere lahko klic božji doseže v istem trenutku milijone ljudi in nadaljuje: »Prav je, da verniki izkoriščajo to odlično sredstvo našega stoletja in uživajo bogastvo izobrazbe, zabave, umetnosti in same besede božje. Vsi vedo, kolika je vzgojna moč dobrih oddaj. Istočasno pa raba radia prinaša veliko odgovornost in je lahko v veliko dobro in slabo. Radijski poslušalci naj skrbno izbirajo programe. Radijski programi naj ne bodo vsiljenci v naši hiši, temveč prijatelj, ki vstopa pred družinsko ognjišče zavestno in povabljen. Gorje, onemu, ki ne zna zbirati prijateljev, ki jih vodi v družinsko svetišče. Izbrani programi naj bodo taki, ki prinašajo resnico in dobroto, ki ne raztresajo, temveč pomagajo družinskim članom pri izpolnjevanju njihovih osebnih in družbenih dolžnosti, v mladini pa naj nadaljuje vzgojno delo staršev in šole.«

Papež svari pred slabimi oddajami, ki škodujejo veri in moralnemu življenju. Poslušalci so dolžni opozoriti odgovorne o programih in o svojih zakonitih zahtevah in pravičnih ugovorih. Poslušalci morajo sodelovati pri oblikovanju javnega mnenja in bo tako radio res v službi resnice, morale, pravičnosti in ljubezni. Poslušalci naj podpirajo dobre oddaje, zlasti one, ki prinašajo Boga v človeška srca. Papež se zahvaljuje vsem odgovornim, ki dajejo na razpolago to odlično tehnično sredstvo tudi za verske oddaje, ki opravljajo s tem veliko delo apostolata.

Televizija pomeni napredek in važno dobo v zgodovini človeštva in nudi velike upe, a obenem veliko zaskrbljenosti. Televizija stopa v naše družine neposredno in njen vpliv pri duhovnem, umskem in moralnem oblikovanju družinskih članov je ogromen. Če v fizičnem življenju škodljiva klica more ovirati normalen razvoj telesa, (koliko hujski pa je stalni negativni element pri vzgoji, ki ruši duševno ravnotežje in moralni razvoj. Otrok se laže varuje in je bolj odporen na nevarnosti od zunaj. Če pa je zastrupitev v družini, pa je vsaka pomoč zastoj. Televizija prinaša veliko koristi in utrjuje vezi ljubezni in zvestobe v družini, toda vedno pod pogojem, da ne tepta prav iste kreposti zvestobe, čistosti in ljubezni. Organizatorji televizijskih programov naj ne spoštujejo samo verskih in moralnih načel, temveč naj računajo na nevarnost, da oddaje, ki so namenjene odraslim, lahko škodujejo mladim. Kot so za kino in gledališke predstave določene preventivne mere, je to toliko bolj potrebno za televizijo.

Raba televizije naj bo umerjena, pripustitev otrok k oddajam pametna in prekinitev oddaj, ki niso primerna mladini, je dolžnost staršev in vzgojiteljev. To zahteva večasih osebne žrtve. Toda ali je preveč zahtevati žrtev, kadar gre za najvišje dobro otrok?

V ljudeh je potrebna prava presoja o rabi televizije, ki ne sme biti nikdar v službi zmote in slabega, temveč naj postane orodje pouka, oblikovanja in preoblikovanja...

In poslušalci?

Res, kaj pa poslušalci mislijo? Ali se vam ne zdi, da mnogo premalo pišemo o našem radiu in o njegovem sporedu, o tem, kaj nam je všeč in kaj ne, o naših željah in potrebah. Mladika želi skrbno in z zanimanjem spremljati delo naše radijske postaje. Z najboljšimi nameni odpiramo rubriko dopisom naših radijskih poslušalcev, da izrazijo v njej lahko svoje mnenje. Želimo, da bi bila vaša pisma in mnenja podpisana. Prav v smislu navodil Cerkve želimo pa tudi kritično presojeti in spremljati celotni spored. Na to misel so nas privedla med drugim pisma, ki smo jih že do zdaj pogosto prejeli. Priobčevali bomo seveda le najvažnejše odlomke. Vabimo vas tedaj, pišite čim več.

Dušan Jakomin

V glasbenem sporedu si predvsem želimo ne samo jaz, ampak sem slišal pri mnogih naših ljudeh v Barkovljah, več narodnih pesmi. O ostali glasbi bom pisal enkrat posebej.

A. Furlan

Drame slovenskih pisateljev radi poslušamo, radi bi pa, da bi izbrali samo najboljše. Tudi zaradi tistih, ki morda poslušajo samo enkrat slovensko dramo in če je ta slučajno slaba, radi sodbo posplošijo.

E. Zerjal

Kako to, da v Gorici zvečer tako slabo slišimo Trst A? In vendar je največ programa in najboljši prav zvečer. Zelo smo prikrajšani. Ali ne bi mogli ob nedeljah popoldne oddajati kako igro? Za vso dolgo nedeljo je glasbeni spored le malo predolg in predolgočasen, pa naj bo še tako dobro in skrbno izbran. Predavanje ljudje v splošnem ne poslušajo.

D. Rustja, Gorica

Dramatizirane zgodbe kot je »Kateri izmed treh?« ljudje radi poslušajo. Vendar bi morale biti boljše od ciklusa, ki ste ga oddajali. Te so le malo preveč po istem kopitu napisane. Pa tudi problem sam je precej na šibkih nogah.

Dr. R. P.

1. oktobra je začela delovati v Monakovem nova radijska postaja radia Montecarlo.

Pri otvoritveni slovesnosti, ki je bila 23. sept. sta bila prisotna princ Ranieri in princeznja Grace Kelly, ki je pritisnila na gumb za začetek oddaje.

Fulton J. Sheen, znani ameriški škof, ki ga po televiziji vsak teden posluša milijonska množica, popisuje naslednji dogodek.

Nek večer je prišla k njemu neka gospodična in mu rekla: »Jaz ne bom postala nikoli katoličanka. V molitvi rožnega venca pravite in ponavljate vedno iste besede. In kdor ponavlja iste besede, ni odkritosrčen. Jaz ne bi nikoli verjela taki osebi. Pa tudi Bog ji ne bo verjel.«

Po teh besedah jo je škof vprašal, kdo je možki, ki jo spremlja. Zvedel je, da je njen zaročenec.

Pa jo škof vpraša: »Vas ima zaročenec rad?«

»Gotovo me ima rad.«

»Pa kako veste?«

»Ker mi je rekel.«

»Pa kaj Vam je rekel?«

»Rekel je: Jaz te ljubim.«

»Kdaj Vam je to rekel?«

»Približno pred eno uro.«

»Vam je že kdaj prej rekel?«

»Da. Včeraj zvečer.«

»Kaj je rekel?«

»Ljubim te.«

»Vam tega ni nikoli prej rekel?«

»Vsak večer mi to ponavlja.«

In škof ji pravi: »Nikar mu ne verujte. Saj Vam vedno isto pravi in zato ni odkritosrčen.«

Škof ne pove, kako je gospodična sprejela logični zaključek, a poudarja, da niso besede, ki izražajo ljubezen, nikoli dolgočasne. Človeško srce pozna en sam izraz in to je izraz ljubezni.

S tem dogodkom je škof hotel odgovoriti na ugovor, češ da je molitev rožnega venca pusta in dolgočasna, ker se tolikokrat ponavlja pozdrav »Zdrava Marija«. Pa kako naj bo dolgočasna molitev, ki hoče v nepretrganem klicanju povedati nebeški Materi, da smo njeni, da jo ljubimo? Kako naj bo dolgočasna, če pride iz srca, ki Boga ljubi in njegovo mater?

Z rožnim vencem častimo Marijo in jo prosimo pomoči za sedanje potrebe in za smrtno uro, ko se bo odločila naša končna usoda. Molitvi, v navadnem pomenu besede, se pri rožnem vencu pridruži še premišljevanje Marijinega življenja, ki je bilo nerazdružno povezano z Jezusovim. Tako stopi pred nas vsa zgodovina odrešenja, ki je določena za vse ljudi in ne samo za nekaj dobrih ženic, ki imajo star »roženkranca« še vedno rade.

Molitev rožnega venca je nastala polagoma v teku trinajstega stoletja. Bila je izraz verskega prenovljenja med preprostim ljudstvom, za katerega so se zavzeli redovniki, zlasti dominikanci. Sveti Dominik je celo prejel od Marije ukaz, naj širi pobožnost, ki bi bila v korist vernim dušam v vica in ki bi izprosila zmago nad grehom in hudobijo ter procvit Cerkvi.

Mnogokrat je bilo treba pripisati prav priprošnji rožnega venca zmago v Cerkvi. Tako na primer zmago nad Turki pri Lepantu 7. oktobra leta 1571 za časa papeža Pija V.

V zadnjih stoletjih so papeži večkrat priporočali molitev rožnega venca. Koliko ljudi se je temu klicu odzvalo! V svojo korist in v korist vsej človeški skupnosti.

Lojze Škerl

Pred časom je neka inozemska revija objavila lepak, ob katerem se je človek moral nehote ustaviti. Prikazoval je razpolovljenega otroka z napisom: »Ločitev zakona. Ali me bosta razpolovila na dva dela?« Ločitev zakona.

Če izvzamemo Italijo in Španijo, kjer ločitev zakona ni dovoljena, trpijo skoraj vse zahodnoevropske države in seveda zlasti Združene države Amerike na tej socialni bolezni. Pomislimo, da se v Združenih državah sklene letno poldrug milijon zakonov, ločitev pa je približno 400 tisoč. To velja zlasti za vele mesta, kjer gre po zlu skoraj polovica vseh zakonov. Vendar pa moramo pristaviti, da same številke še ne dajejo prave slike o razpadu družine, kajti v več kot dveh petinah zakoncev je tragedija prav tako velika kot v onih, ki so že formalno ločeni. Zakonci sicer niso uradno ločeni, toda živijo svoje življenje kot bi bili ločeni. V Angliji se je število ločitev po tej vojni podesetorilo v primeri s predvojnimi časom. V Zahodni Nemčiji ločijo sodišča povprečno 45 tisoč zakonov na leto, in to v času, ko je že minil prvi veliki povojni naval ločitev, ki je zahteval v sedmih letih kar pol milijona ločenih zakonov. In problema samega s tem še ni konec. Dvesto osemdeset tisoč malih dečkov in deklic je zaradi tega izgubilo varno zavetišče družine, da sploh ne omenimo kakih sedemsto tisoč otrok iz takih zakonov, ki sicer niso bili ločeni, temveč, so razpadli s tem, ker sta bodisi oče ali mati enostavno zapustila družino. Kaj pa to pomeni, bomo lahko ugotovili šele čez desetletja, saj smo mi prva generacija, ki preživlja dobo masovnih ločitev.

Vendar pa danes strokovnjaki ne prištevajo pojava masovnih ločitev zakonov izključno posledicam vojne. Že dolgo je tega, ko tudi sociologi nimajo tega pojava kot neposredno posledico gospodarskih stisk in težav ali pa socialne nepravilnosti. Dokaz za to je na primer Švica, kjer mestno prebivalstvo že dolga desetletja ni občutilo niti vojne niti kake večje gospodarske krize. In vendar se po večjih švicarskih mestih razbije vsak tretji zakon. In tudi socialno tako napredna, pred vojnami in revolucijami doslej tako varna Švedska spada s svojimi 6.000 ločitvami na leto skoraj med prve kar zadeva ločitev zakonov. Poznavalci razmer pripisujejo prav obratno, veliki gospodarski blaginji v teh dveh državah krivdo za naraščajoči val ločitev.

Nekateri iščejo vzrok za številne ločitve izključno v moralni pokvarjenosti sodobnega rodu. Vendar današnji človek po vsej verjetnosti ne more biti dosti »slabši« od svojega očeta ali deda, ter bo njegovo spremenjeno gledanje imelo svoj vzrok bolj v splošnih socialnih prilikah kot pa samo v osebni muhavosti. Vzrok za ločitve bo torej tičal v našem današnjem družabnem ustroju.

Na misel nam prihaja sodba nekega ameriškega znanstvenika sociologa, ki se peča z vprašanjem ločitve zakona že nad petdeset let. Njegove ugotovitve bodo veljale seveda veliko bolj za ameriške prilike kot pa za naše, vendar ne bomo mogli zanikati, da ne drži marsikaj tudi za nas.

Pravijo, da bi se moral človek poročiti še mlad. Omenjeni znanstvenik pa sodi, da se poročajo dandanes ljudje, ki so premladi za to. In tu naj bi tičal eden od glavnih vzrokov ločitev zakonov. Dejansko povprečna starost ženinov in nevest v zadnjih 70 letih stalno pada. V Ameriki znaša danes za ženina 22, za nevesto pa 20 let. In tako srečujemo matere, ki so po zrelosti pravzaprav še otroci, in očete, ki so še golobradi.

Za zakon pa je potrebna duševna zrelost in sicer v taki meri kot je potrebna na primer za izvrševanje kakega resnega poklica. In usposobljenost za zakon predpostavlja določeno zrelost. Kako

OTROK RIŠE

naj pričakujemo tako zrelost v zakonu, kjer sta se mlada človeka poročila takorekoč še v šolskih klopeh, pa sta se naenkrat znašla nepripravljena pred dejstvom, da je treba preživljati družino, skrbeti za otroke itd. In če še finančne prilike niso preveč rožnate, potem je razumljivo, da se kaj kmalu pojavi kes. Mladi mož z obžalovanjem misli na zlate čase fantovske prostosti, žena pa bi dala ne vem kaj, če bi se smela spet neomejeno udeleževati zabav, plesov, izletov in sestankov. Prav tako gledata mlada zakonca vse preveč na lastno zabavo, vse premalo pa na svoje otroke. S tem izgubi očetovska in materinska naloga svoj pomen in težino. Otroci ostanejo prepuščeni sami sebi in to je nesmisel zakona.

Dandanes pri sklenitvi zakonov sila radi povdarjamo ljubezen, romantični in čustveni del sklenitve zakona. Svoje čase pa so sklepali zakone bolj s praktičnega stališča. Upoštevali so premoženjske prilike, mož je pričakoval od poroke določene koristi in sorodniki obeh zakoncev so imeli pri vsej stvari odločilno besedo. Danes se nam to zdi preživelo, rekli bi nemoderno. Vendar pa pomislimo! Čas spoznavanja je bil takrat vse daljši kot pa je danes in mlada dva sta imela veliko več prilike, da sta drug drugega dobera spoznala. Skratka, ljubezenski in po drugi strani spolni motiv je pri zakonu nekdanj imel vse manjši pomen kot pa ga ima dandanes.

Morda je eden od nemajhnih vzrokov za današnje stanje tudi dejstvo, da mnogi zakonci iščejo v zakonu le napredek, oziroma večji izraz svoje osebnosti, ter gledajo v zakonskem drugu le tisto sprožilo, ki naj jim k temu pomaga. Individualizem takega kova prav gotovo ne doprinaša k duhovnemu sožitju obeh zakoncev. Če vidi mož v svoji izvoljenki samo angela, ki naj mu daje navdih za dosego zastavljenega cilja, si bo, ko bo ta navdih prenehal, prav gotovo našel drugega angela varuha. Vsako pretirano stremušstvo in ambicija pomeni, vsaj na dolgo dobo, smrt za zakon. V Združenih državah tako radi poudarjajo, da tam ni družbenih razredov, kar do neke mere tudi drži. Vendar pa tudi tam, pravi naš sociolog, velja pravilo, da se moraš čimprej uveljaviti in se povzpeti višje. Mož bi hotel, da bi mu žena pomagala »kvišku«, delovno zaposlena žena pa se hoče uveljaviti za vsako ceno, pa čeprav na škodo moža in otrok. In končno ni nič čudnega, če so postali tudi otroci podobni stremuhi in gledajo v svojih starših le orodje za dosego svojih ciljev. Ali je pri nas drugače?

Na žalost danes dajemo individualnim zahtevam prednost pred skupnimi zahtevami družine. Vsak član družine živi pač po svoje, prihaja domov kadar se mu zdi in ostaja doma čim manj mogoče. In vendar nas zgodovina uči, da le zunanja oblika varuje skupno navezanost. Prav tako kot imajo vse veroizpovedi svoj obrednik, tako bi ga morala imeti tudi vsaka družina! Obrednik družinskih navad in tradicij! Le tako bodo člani družine kljub majhnemu nesoglasju ostali navezani drug na drugega.

In končno. Vedno in vsepovsod slišimo le o tem, kako naj bi obnovili zakon, kako naj bi popravili storjene napake, vse premalo pa pišejo o tem, kako naj bi zakon že od vsega početka ohranili na potrebni višini in s tem že v naprej preprečili da bi prišlo do večjih težav. Na vsak način problem ni več individualen, temveč družbeni. Ponekod se ga že lotevajo z vso resnostjo in prizadevnostjo.

ZDRAVKO OCVIRK

Mati

*Nekdo me kliče sredi ur samotnih
in name čaka ob priprtih vratih,
v brezvezdnatih nočeh korake slišim,
ki mojemu samevanju gredo nasproti.*

*Nekomu so vse moje misli znane,
skrivnosti nimam, da bi on ne vedel zanjo,
trpim in smejem se in on je z mano,
ta nekdo, ki me silno, silno ljubi.*

Čeprav so te začetne črte tako okorne in nepopolne, jih ne smemo podcenjevati. Pričajo nam o čudoviti moči njegovega prebujajočega se razuma. Saj mu teh črt ni nihče pokazal, nihče ga naučil, ampak so produkt njegovih lastnih stvariteljskih zmožnosti, ki jih je Stvarnik položil v vsako razumno bitje. Podčrtati pa moramo, da kakor je otroku prirojena potreba po gibanju, igranju, in govoru (pravljice!), tako je treba zadostiti tudi njegovi težnji po risanju in ustvarjanju, ker je ta težnja vključena v tok njegovega dušnega razvoja.

Če primerjamo med seboj risbice različnih otrok opazimo, da nimajo vsi enakega načina izražanja. Kakor črkostavci sestavljajo besede tako, da polagajo eno črko k drugi, na isti način nekateri otroci sestavljajo človeški lik kos za kosom. Takim otrokom pravimo, da so analitičnega tipa. So pa drugi, ki z eno samo obodno črto potegnejo svoj lik, naj bo človeka ali kaj drugega; takim pravimo sintetični tipi.

Eni in drugi imajo svoje prednosti in svoje pomanjkljivosti. Prvi imajo analitične sposobnosti: so prevdarni, pridni, vztrajni pri delu in učenju. Drugi so pa bolj dinamični: hitro dojemajo, takoj presodijo položaj, imajo vidni pomnež, nimajo pa vztrajnosti in so površni. Imamo pa še tretji, mešani tip; ta tip združuje v sebi nekatere vrline in nekatere slabe lastnosti prej omenjenih tipov. Seveda ni taka tipična opredelitev izključna in matematično natančna, ker umsko doživljanje ni nekaj statičnega, ampak se neprestano spreminja in razvija, vendar pa nudi skoro vsak vrtec take izrazite primere.

Vse to, kar je bilo do tu povedanega, je le nekaj skopih obrisov tega, o čemer so učjenjaki napisali celo vrsto debelih knjig. Namen tega sestavka je v prvi vrsti ta, da otroka ne oviramo v njegovi psihološki potrebi po samozapolnitvi, zlasti pa mu ne smemo v predšolski dobi podtikati svojega znanja in svojih risarskih zmožnosti. Vsa tozadevna literatura je odločno proti takemu početju! Obogatilo bo otrokovo dušo samo tisto, kar si je sam po svojih izkušnjah pridobil. Neprimerno srečnejši je otrok nad proizvodom svoje lastne bujne domišljije, kakor nad še tako dovršenim izdelkom odraslega člana domače družine, ki mu ga vsili, češ, glej, tako je treba narediti! Privoščimo otroku srečo lastnega ustvarjanja, navdušujmo se z njim, vzpodbujajmo in ogrevajmo njegovo zanimanje, da mu vcepimo in izostrimo čut opazovanja.

Otrokova pažnja je valujoča in begajoča, skušajmo jo v primernem trenutku — tu pa tam, kakor mimogrede — osredotočiti na neko določeno stvar, da bo po gotovem redu sam odkrival zdaj eno, zdaj drugo svojstvo ali lastnost. Za jasne pojme so potrebni jasni vtisi. Z jasnimi vtisi pa obogatimo zakladnico otrokovih idej in izražanja. Zakaj so nekatere otroške risbice tako bogate po vsebini? Kerschenteiner je napisal: »Spretnost v grafičnem izražanju, pomeni bistrost duha.«

Frbel je rekel, da sta govor in grafično izražanje med seboj tesno povezana, kakor sonce in senca, dan in noč, telo in duša. Preden so se v zgodovini pojavile črke, je človeštvo čutilo potrebo po izražanju misli v podobah.

(Dalje prihodnjič)

ČASTNO POGLAVJE SLOV. GLEDALIŠČA

Zadnje tedne je ukinitve Prešernovega gledališča v Kranju razgibala kulturno javnost v Sloveniji kakor že dolgo noben kulturni in politični dogodek, in vzdramila odporne energije, ki so se zdele izčrpane. Ze kaka dva meseca so govorili, da mislijo zapreti gledališče, ki je bilo ustanovljeno pred sedmimi leti in se je zaradi nadarjenosti in požrtvovalnosti igralcev in režiserjev ter zaradi naklonjenega občinstva, ki se je resnično navezalo nanj, razveselljivo razvijalo. Vendar si nihče ni mogel misliti, da bodo šli strankarski kulturni aktivisti tako daleč, da bodo vsej kulturni javnosti ne le v Kranju, ampak v vsej Sloveniji navkljub le izsilili od nerazsodnih, od partije postavljenih ljudi, ki sestavljajo tako imenovano o-

krajno skupščino, ukinitve gledališča. Bajе so ga morali ukiniti zaradi tega, ker kranjski okrajni odbor (ki bi bil sicer lahko eden najbogatejših, če ne najbogatejši v Sloveniji, ker je na njegovem področju osredotočena močna industrija) ne zmore več letne podpore gledališču v znesku 20 milijonov dinarjev. V resnici pa so bili partijski aktivisti, ki vodijo delavska prosvetna društva v Kranju (tako imenovane »Svobode«: kako čudno in nepristno zveni ta beseda v množini in kako pogosto jo danes uporabljajo v Sloveniji v tej obliki, odkar je nimajo več v ednini!), jezni na gledališče, ker je po svoji vrednosti in privlačnosti visoko nadkriljevalo vse njihovo delo in »uspehe«. Ba je jim je tudi odžiralo dotacije, ki bi bile sicer šle v prid delavskim prosvetnim društvom. Glavno vlogo pa je menda igralo pri vsej zadevi tudi to, da se

kranjsko gledališče ni dosledno pokoravalo navodilom partijskih kulturnih načrtovalcev, kar zadeva repertoar, in je včasih uprizorilo kako delo, ki je bilo naravnost v navzkrižju s partijskimi nameni v kulturi. Bilo je zadnji in najmočnejši branik kulture na Gorenjskem.

Tako se je torej zgodilo, da so preko partijske in sindikalne linije pritisnili na neuke ljudi v okrajni skupščini, da so izglasovali ukinitve gledališča. S 30. septembrom je kranjsko Prešernovo gledališče prenehalo delovati. To je bilo v ponedeljek. Dan prej, v nedeljo pa je imelo svojo zadnjo predstavo. Ponovilo je neko Shakespearjevo delo, s katerim je bilo že odprlo letošnjo sezono. K predstavi se je zgrnila velika množica ljudi iz Kranja in okolice, pa tudi iz Ljubljane in drugod je prišlo veliko kulturnih delavcev, da bi pokazali svojo

Jean Sibelius

20. septembra je umrl, skoraj 92 leten, Jean Sibelius, medtem ko je poslušal po radiu svojo peto simfonijo — eno izmed svojih najlepših del. S Sibeliusom je odšel zadnji veliki evropski in svetovni glasbenik stare generacije — rodil se je leta 1865 —. Umrl skladatelj zaključuje dobo romantike v glasbi.

Kakor se ponaša Norveška s svojim velikim skladateljem Griegom, tako je Finska dala svetu glasbeno osebnost neizpodbitne vrednosti ter mednarodnega slovesa.

Sibelius je znal biti klasik v motiviki folklorne pesmi svojega naroda, kakor tudi v svojih sedmih simfonijah. Ovekovecil je svoje ime predvsem s svojimi pesnitvami, med katerimi je najlepša »Finska«.

Sibeliusova veličina se odraža predvsem v dveh kontrastih: folklorni Sibelius — oboževan od svojega ljudstva, ter klasični Sibelius — cenjen od glasbenih umetnikov vsega sveta.

Sibeliusova dela niso toliko znana. Kdor jih posluša, opazi v njih odsev pravljičnega sveta nordijskih legend — odsev, prikazan v narodnih motivih.

Tudi tokrat je dal mali narod vsemu svetu velikana, skromnega sicer v svojem privatnem življenju, do sedaj skritega, a takega, ki je prestopil meje svoje domovine.

Finska je zgubila svojega pesnika, a ostal ji je dragocen zaklad njegove zapuščine; dragocen malemu narodu in nam vsem.

Dušan Jakomin

vzajemnost z ogroženim gledališčem in manifestirali zanj. Prišla je tudi posebna komisija Sveta za kulturo in prosveto LR Slovenije, ki so jo sestavljali France Koblar, Fran Albrecht in Filip Kumbatovič-Kalan, da bi ocenila predstavo in podala svoje mnenje. Omenjeni Svet se je namreč tudi zavzel za ohranitev gledališča.

»Igralcem in vodstvu Prešernovega gledališča, ki so prej storili vse, kar je bilo v njihovi moči, da bi rešili gledališče, je zdaj preostalo le še to, da se poslove od svojega občinstva in se mu zahvalijo za vso ljubezen in zvestobo v vseh teh letih. Pri tem pa je prišlo do takih manifestacij, kakršnih ne samo v kranjskem, ampak še v nobenem slovenskem gledališču niso še doživeli. Še preden se je predstava začela, je zajel gledališče val ploskanja, ki ni hotel prenehati. Ljudje so ploskali in cepetali z nogami. Mnogi so začeli jokati. Zaslišali so se protestni klici proti ukinitvi gledališča. Se huje se je razvnelo občinstvo po koncu predstave. Dvorana se kar ni hotela pomiriti, ljudje so vedno spet s ploskanjem in cepetanjem zahtevali, da so morali dvigati zaveso in da so se vrnili igralci na oder. Igralke so zajokale. Na oder so prinesli šopke cvetja, a igralci so zmetali cvetje v dvorano. Ljudje so ga grabili, da bi si ga shranili za spomin. Na odru se je pojavil prvak ljubljanske Drame Stane Sever, ki je kot gost sodeloval pri predstavi, in v imenu vseh slovenskih igralcev obsodil ukinitve Prešernovega gledališča. Obljubil je, da se bodo on in vsi drugi igralci trudili za njegovo obnovitev. Občinstvo pa se s to obljubo ni zadovoljilo in se ni hotelo pomiriti. Vztrajalo je v dvorani in razburjenost je vedno bolj naraščala. »Hočemo gledališče!«, »Slava Prešernu!« in »Ne bomo vas pozabili!« so se slišali vzkliki. Dobre četrte ure je trajala ta nenavadna kulturna manifestacija, ki je čast Kranjčanom in bo ostala zapisana v zgodovini slovenskega gledališča kot eno njegovih najslavnejših poglavij. Končno je zavesa le ostala spuščena.

OB 40-LETNICI SMRTI DR. JANEZA EV. KREKA

8. oktober 1917 je bil za Slovence žalosten in črni dan. Tega dne je zapustil svoje ljudstvo Janez Ev. Krek. Krek je bil doslej najbolj v narod vraščeni narodni delavec. Krek je bil vsestranski delavec na socialnem, kulturnem, gospodarskem, političnem in dušnopastirskem polju. Slovenci premalo poznamo Krekovo delo. Sele če pogledamo, v kakšnih razmerah je tedaj živel naš narod, bomo spoznali Krekovo dalekovidnost. Revolucija industrije in prehod iz naravnega v denarno gospodarstvo je popolnoma spremenil dotedanji gospodarski sistem. Mali in srednji kmetje so bili obsojeni na hiranje, pa tudi delavec ni imel sigurnega drugega kot svoje žuljave delovne roke, dokler je bil zdrav. Oderuštvo je cvetelo, kmetije so propadale, družine se selile na tuje. Socialno vprašanje je nerešeno sta-

na. Ljudje so se žalostni razšli. Žalostni so se poslavljali od gledališča in od vsakega rekvizita posebej tudi igralci. Zdaj si iščejo službe drugje. A pravijo, da bo ukinjeno tudi koprsko gledališče in da so tudi druga manjša slovenska gledališča v nevarnosti.

Z zadevo se je bavila na svoji seji dne 4. oktobra tudi vlada LR Slovenije. Slovenski dnevniko so prinesli o seji enako poročilo, ki pravi, da je vlada dala prav OLO Kranj, ki da je »postopal v duhu republiškega zakona o poklicnih gledališčih«, obsodil pa je Svet za kulturo in prosveto LR Slovenije, ki je objavil resolucijo proti sklepu okrajnega ljudskega odbora v Kranju glede ukinitve gledališča, ter člane komisije Sveta, ki so v znak protesta odstopili. Svet za kulturo in prosveto v katerem so odlični kulturni strokovnjaki, baje ni razumel duha omenjenega zakona, katerega osnutek je sam pripravil. Razumeli pa, da so neuki ljudje in aktivisti, ki sestavljajo odbor. Do tega zaključka je prišla vlada.

Zanimivo je zlasti tisto mesto v uradnem poročilu o seji vlade, kjer je rečeno, da je obstoj gledališča v kakem okraju izključno stvar tistega okraja in da se Svet za kulturo ne sme vmešavati v zadeve okraja, ker da bi to »pomenilo vračanje na stara birokratska centralistična stališča«. Slovenska vlada brani tako pravico samovoljnega odločanja male skupine ljudi proti enotnemu mnenju slovenske kulturne javnosti in večine prebivalstva v okraju, ni pa še nastopila proti birokratskemu centralizmu Beograda, ki izsesava iz Slovenije leto za letom veliko večino slovenskega narodnega dohodka in daje iz njega podpore za srbske revije, v katerih proglašajo slovensko kulturo in književnost le za provincialno vejo enotne jugoslovanske kulture in literature (n. pr. revija »Delo«). Poročilo o seji vlade se spozabi celo do trditve, da je taka skrb nekaterih članov Sveta za kulturo in prosveto za gledališče škodljiva za samo gledališče in da je »za-

skrbljenost za razvoj gledališkega življenja v Kranju in sploh na Gorenjskem — odveč«. A kakšne vrste ljudi so tisti, ki imajo zdaj v rokah usodo slovenskega gledališča, in kakršna je njihova kultura, najlepše dokazuje jezik, v katerem je uradno poročilo o seji vlade sestavljeno. V njem najdemo n. pr. tako slovensčino: »Poseg Sveta za kulturo in prosveto v odločanje okraja o vprašanju obstoja enega gledališča je neprimeren in nesodoben, ker kaže nerazumevanje do našega komunalnega sistema. Obstoj enega gledališča v nekem okraju je njegova stvar.« (Podčrtali mi). Po tem jeziku sodeč se bo znašlo slovensko gledališče spet tam nekje pri Linhartu, če ne pri Pohlinu. A da bi tisti, ki si zdaj edini lastijo pravico, da skrbijo zanj, vsaj imeli Linhartovo in Pohlinovo ljubezen do slovenstva. Toda o tem močno dvomimo, ker najdemo v uradnem poročilu, kot so ga prinesli slovenski dnevniko v nedeljo 6. oktobra, tudi tale stavek: »Nerazumljivo (je) stališče nekaterih članov republiškega Sveta za kulturo in prosveto, ker kaže, da so zamenjali svoj interes za širši kulturni razvoj — usmerjanje in pomoč našim komunalnim ustanovam v vključevanje svoje dejavnosti na kulturnoprosvetnem področju v enotno, nacionalno kulturnoprosvetno dejavnost — z zelo ozkim sektorjem celotnega dela kulture in prosvete...«. Enotna, nacionalna kulturnoprosvetna dejavnost... takih izrazov doslej slovenska kultura ni uporabljala. Če ni mišljena pod tem enotna nacionalna jugoslovanska kulturnoprosvetna dejavnost, v imenu katere zanikajo slovenski kulturi pravico do samostojnega razvoja in obstoja? Gotovo se ne motimo, če mislimo, da je tako, a hkrati nas to pomirjuje, ker vemo, da je slovenski kulturi pravico do samostojnega življenja že marsikdo zanikal, pred Živkovičem in po njem, pa je slovenska kultura, ta trdoživi pastorek vseh jugoslovanskih oblastnikov, še vse take svoje likvidatorje preživela.

lo v vsej strahoti pred nujno rešitvijo. Materialni propasti se je pridružila še nevarnost narodnega propada.

To nevarnost je spoznal Janez Ev. Krek. Kot sposoben organizator se je lotil ustanavljanja kmečkega in delavskega združništva. S tem delom je stopil ramo ob ramo z velikimi socialnimi delavci drugih narodov. Če so Nemci ponosni na Raifeisena in Italijani na Tonio, moramo biti mi ponosni na našega J. E. Kreka.

Kar pomenijo tvorci moderne v književni umetnosti, to pomeni Krek na gospodarsko-socialnem polju. Cankar je patetično kazal in opisoval bedno življenje naših ljudi; Krek pa se je lotil zdravljenja teh ran in se potegnil za pravice ponižanih in razdedinjenih.

Tudi pri nas so nekoč uspevale razne zadrudne hranilnice in posojilnice, ki so krepile našo gospodarsko dejavnost. Danes jih skoro ni več. Razlaščenje naše zemlje je na dnevnem re-

du, mala gospodarstva polagoma razpadajo. Naša kri odhaja v Avstralijo, ker nam nihče ne zna in ne more pomagati. Če bi imeli danes kakega Kreka, bi verjetno našli izhod tudi iz teh nadlog. Krekova zasluga je, da smo imeli Slovenci nekoč najbolj vzorno združništvo v Evropi. S Krekovim delom smo se gospodarsko okrepili in narodnostno ohranili kljub silnemu pritisku in trpljenju ob prehodu stoletja in zlasti med prvo svetovno vojno.

Krekovo delo nas je rešilo in ohranilo. Zato so bile preroške poslovilne besede dr. Korošča ob še nezastem Krekovem grobu, ko se poslovil z besedami: »Slovenci, dvignite svoje glave, zakaj približuje se vaše odrešenje...«. Te besede so odjeknile v sleherni gorski vasi. Narod je zajokal za svojim Mojzesom, a obenem videl vzhajajočo zarjo novih in svobodnejših dni...

Lojze Tul

Kakšen je bil namen?

Veliko beremo in slišimo v teh zadnjih časih o hollywoodskem škandalu, ki ga je sprožila znana ameriška revija Confidential. Ne bomo se tu posebej ustavljali ob člankih, saj so o tem mnogo pisali številni časopisi. Reviji Confidential se je pridružila tudi revija Whispers. Zdi se celo, da sta si ti dve reviji delali medsebojno konkurenco z edinim namenom, da pritegneta pozornost čim številnejših čitateljev. V zadnjih mesecih sta začeli priobčevati razne vesti o intimnem življenju hollywoodskih zvezd. Škandal se je širil, reviji sta tekmovali v podajanju čim podrobnejših dogodkov in dokazov.

Koliko je resnice v teh člankih? Zelo verjetno je v njih mnogo netočnega in morda celo izmišljenega, čeprav je razumljivo, da mesto, kjer prodrejo posamezniki na površje brez posebnih zaslug, ne more biti nikakor zgled morale. Poleg tega pa se je občinstvo privadilo verjeti tudi najbolj umazanemu dogodku, imeti filmski svet kot kraj, kjer prevladuje, razen zelo malo izjem, razsipanje, nemoralna, propalost. Bajno bogastvo in slava filmskih zvezd pripomoreta k razuzdanemu življenju. Spletka porok, razporok, ponovnih porok in ponovnih razporok se razvija na tak način, da skoro ni v Hollywoodu igralca ali igralk, ki ne bi bila kdaj sredi kakega škandala. Včasih so zakonske zveze med enim in drugimi tako zapletene, da se zdi hollywoodski svet skoro kot ena sama družina in nedvomno prav nič zgledna.

Na podlagi tega se lahko razume, da občinstvo hitro verjame vsakršnim dogodkom. Žal ni samo takozvano čustveno življenje filmskih zvezd snov za razne govorice; mnogo primerov je še hujših: znano je, da so nekateri igralci in igralk predani alkoholu, drugi raznim mamilom — res žalosten sloves Hollywooda, ki si ga mnogi predstavljajo kot mesto sanj in lepega življenja. V resnici pa ne obstaja tu nikaka moralna zapreka in ves njegov mit pade tako v blato.

Že leta razkriva Confidential občinstvu vsakovrstne dogodke in umazanije iz hollywoodskega sveta. Toda v zadnjih časih je prišel lastnik revije do zamisli, da bi čimbolj pomnožil število čitateljev. Zato je začel pošiljati svoje reporterje, po večini ženske, da bi brskali po intimnem življenju igralcev in igralk in ga pokazali svetu. Najbolj znana je Francesca De Scaffa, ki je v zapestni uri nosila majhen registrator, na čigar traku je registrirala vse zaupne pogovore, ki so jih imeli z njo igralci. Ta trak je potem pošiljala reviji. Kako si je mogla De Scaffa pridobiti zaupanje prizadetih, si lahko predstavljamo. Prav gotovo se ni spotikala ob kaj malo moralnih sredstvih, katerih se je morala posluževati, da bi dobila informacije.

Reviji je šlo predvsem za čim bolj umazane škandale, ki privabijo čitatelje. Njihovo število se je potem res zelo pomnožilo.

Ali je hotel lastnik revije na ta način moralizirati to, kar se vsak dan dogaja v filmskem svetu? Ali je res z dobrim namenom začel razkrivati najbolj podle in nesramne dogodke, za katere se ne bi morda sploh ničesar ne vedelo? Kaj še! Človek, ki ima v rokah tako revijo in je obkrožen od takih sodelavcev, kakršna je De Scaffa, mora biti prav tako moralno propal kot tisti, katerih ime na je blatil s svojimi članki. Njemu je šlo za to, da bi svoji reviji napravil čim večjo reklamo. Vedel je, da si občinstvo današnje dobe želi vedno novih senzacionalnih dogodkov. Tudi njegov smoter je bil torej — denar.

„Deset zapovedi“

Kmalu bo prišel tudi v naše mesto film »Deset zapovedi«, ki ga je režiral Cecil De Mille. Film, precej zvest sv. pismu ter drugim zgodovinskim virom, nam prikazuje v 6000 m dogodke iz Mojzesovega življenja. Ne mislimo napisati kritike filma, marveč samo kratko napoved.

Zanimive so izjave režiserja samega o tem filmu, ki ga je zaradi svoje obsežne vsebine stal veliko truda. Cecil De Mille se je izrazil, da ne misli s tem filmom na noben dobiček, temveč da je namenil ves zaslužek v prid revnim otrokom.

Zanimive so njegove besede: »V dobi vere so ljudje sezidali krasne in velike katedrale, da so izpričali svojo ljubezen do Boga. Film »Deset zapovedi« naj bo moderni izraz vere v istega Boga. Trdno verujem, da deset zapovedi, dane na gori Sinaj niso zakoni, temveč Zakon: izraz božjega razuma do svojih stvari, temelj in smernice za človeško svobodo, ker ne obstaja svoboda brez zapovedi. »Deset zapovedi« je najmodernejši film, ki sem ga uresničil, ker je boj med Mojzesom in Faraonom še vedno dejstvo. So ljudje proste duše v božjih rokah ali pa last države? Ali morajo voditi ljudi zakoni ali volja posameznika? Odgovor na tako aktualno vprašanje je bil dan pred 3000 leti na gori Sinaj. Danes se nam zdijo božje zapovedi nekaj preživelega.«

Cecil De Mille je skromen človek, ki živi rad v krogu svoje družine ter v svojem delu.

„Klobuk poln dežja“

»Klobuk poln dežja« je ameriški film, ki so ga predvajali na 18. beneškem festivalu. Povzet je po istoimenski komediji, ki jo je napisal Machael Vincent Gazo. V bistvu ni film nič originalnega, kajti problem, ki ga obravnava, smo imeli priliko videti že v drugih filmih. Prikazuje mladega človeka, ki je suženj morfija in zabrede v tej svoji bolezni tako daleč, da hoče že izvršiti zločin. Toda v njem prevlada njegova poštena narava, ki ga v zadnjem trenutku odvrne od podlega dejanja.

Vsebinska ni torej nič posebnega. Da je imel ta film uspeh, se mora predvsem zahvaliti odlični režiji Freda Zinnemanna in zares dobremu izvajanju vseh nastopajočih igralcev, med katerimi pa prav posebno izstopa Anthony Franciosa. Njegova igra je tako naravna in neprisiljena, da osredotoči gledalec skoro vso pažnjo nanj. Poleg tega je glasbena spremljava zelo dobra, prizori prepričljivi, slike lepe. Dobro je zajeto ozadje zimskega New Yorka, seveda v kolikor je pač potrebno.

Vse razodeva v filmu velikega režiserja, ki je znal mojstrsko izbrati take igralce, ki so svoje vloge res razumeli in jih podali na najboljši način. Film je dobil nagrado Katoliškega Mednarodnega Kinematografskega Urada kot delo, ki najbolj prispeva k razvoju moralnih in duhovnih vrednot.

Zaradi problema, ki ga obravnava, je primeren le za odrasle.

Kdo ne pozna tega filmskega igralca?

NEZAKONITOST

Sem optant. Imam družino in sem vpisal otroke — kot Slovenec — v slovensko šolo. Zdaj pa se nenadoma pojavi na domu karabiner in mi pove, da bo opcija odbita če bom poslal otroke v slovenske šole. Poslati da jih moram v italijansko šolo. Nisem mogel verjeti, da se to dogaja v demokratski Italiji, dokler nisem tega sam doživel. Rad bi vedel, ali slovenska in italijanska javnost ve za to. Ali demokratični Italijani to dopuščajo in jih ni sram loviti na ta način otroke za italijanske šole? Ali je kdo od številnih slovenskih političnih predstavnikov sploh kaj rekel in protestiral? In ali to italijanska demokratična ustava dovoljuje.

R. S.

Res je težko verjeti, da se še danes v Italiji kaj takega dogaja, ko je vendar v nekaterih ozirih država celo preveč demokratična. Za petdeset milijonski narod je gotovo poniževalno, če njegovi javni organi skušajo na ta način poitalijančiti mladino narodne manjšine. To je proti človečanskim pravicam, za katere se je Italija slovesno izjavila, da jih bo ščitila, je protiustavno in nezakonito ter nekrščansko. Italijanska narodna duša je tako občutljiva, tako čustveno razgibana, tako zelo nežna do otrok — kako nekaj neitalijanskega je tedaj početje, da hodi državni policaj v domove in trga otroke iz materinega naročja; to je gotovo za tako velik in tako kulturni narod sramotno. Otrok naj bi ne smel več izgovarjati besed in moliti očenaša v materinem jeziku.

Gotovo bodo tudi slovenska politična predstavništva naredila svoje in opozorila na to zlasti italijanske katoli-

čane, ki gotovo za to ne vedo. Kako bi mogli oni to dopustiti?

KAJ NAJ STORIM?

»Mladika« mi je všeč. Rada bi pomagala, da bi bila ta naša revija čim boljša in da bi povečali njen obseg. Kaj naj storim, kako naj pomagam?

V. Malalan

Draga gospodična, vesel sem Vašega pisma. Četudi ne bi mogli nič pomagati, sem vesel Vašega priznanja in Vaše dobre volje.

In vendar nam morete tudi Vi pomagati. Če bi bili zelo bogati, bi Vam rekel: Pomagajte z denarjem! Veste, s težavo se prebijamo in komaj zmoremo z naročnino plačati tiskarniške stroške.

Kako lahko pomagate?

Če plačate naročnino za vse leto takoj. (600 lir če dobite revijo pri poverjeniku, 800 lir če jo dobite po pošti).

Če dobite novih naročnikov za revijo.

Če nam dobite kakšen oglas pri trgovcih, podjetjih itd. (Od 1500 lir dalje).

Če ob kakem veselem ali žalostnem dogodku pošljete Vi ali koga nagovorite na to, kaj denarja v tiskovni sklad »Mladike«, namesto cvetja ali podobnega.

Če imate kako teto v Ameriki, ki bi morda rada naredila kako dobro delo Slovencem — jo poprosite, naj pošlje nekaj, vsaj nekaj dolarjev v tiskovni sklad »Mladike«. Če pa najdete kakega mecena bliže, ga pridobite lahko prav tako.

Hvala za Vašo dobro voljo! Morda boste izbrali med vsem tem kak način.

Literarni pogovori

VESNA. Med Vašimi pesmimi sem izbral eno. In vendar se mi zdi, da bi mnogo rajši bral vašo prozo. Ali ste se odločili za verze? Mislim, da bi bilo škoda. Za prihodnjo številko tedaj čakam kako črtico.

G. Č. Poročilo »Z žosisti« je žal prišlo prepozno.

ZEMLJA. Tako, zdaj pa je izbira že večja. Odločil sem se za to pesem, ker ste se v njej nekoliko iztrgali stereotipnosti in poskušate na nov način, svobodnejše nekaj povedati. Tudi pesem v pričakovanju se mi zdi tako spreminjena mnogo boljše.

M. M. Vaše Borovnice bi bilo treba vključiti v kako obširnejšo novelo. V tej obliki je črtica premalo v sebi zaključena.

A. P. Manjka realnejša zgodba, a je sicer pisana lepo in pride na vrsto.

VANJA. Verz vam lepo teče in bomo objavili eno ali drugo pesem. Pošljite več, da bo izbira večja. Pazite na lep in pravilni jezik (tišava!).

V. Z. Iz vaše proze vidim, da znate pisati. Pošljite še kaj!

V. M. Tvoja zadnja pošiljka je mnogo boljše od prve. Zdaj se že čuti utrip življenja. Le zgodba je premalo zaokrožena. Nekje se je zgubila. Kje je ostal glavni junak? V začetku se zdi, da bo šel samemu soncu nasproti, potem pa rešijo vso zadevo drugi, brez tistega Marijana.

MRSNIK V. Sprašujete, kako bi začeli pisati? Naj Vam dam navodila, pravite. To bo malo težko, dragi gospod. Če ne čutite nobenega notranjega nagnjenja in neke sile, ki Vas priganja, da izpoveste, kar ste doživeli v sebi, če ne čutite potrebe po pisanju, potem se ne trudite. Nikjer ni rečeno, da morate biti pisatelj. Kot vidim iz Vašega pisma, bi se Vam zdelo samo lepo in zanimivo tudi pisati. A to je premalo. Ne trudite se! Mislite na uboge bralce, ki bi morali prebirati nekaj prisiljenega. Ko Vam bo pesem sama od sebe privrela iz srca ali ko boste morali napisati nekaj, kar bo globoko v Vaši duši in ne boste prej mirni, dokler tega ne poveste, tedaj pa bomo verjetno radi tudi mi brali Vaše izpovedi in pripovedi. Toda to se ne da naročiti in za to ni mogoče dajati navodil.

POPRAVEK. Ko smo objavili zadnjič štiri pesmi Zdravka Ocvirka, se je zgodila pomota. Med omenjene štiri pesmi spada Mati (glej današnjo Mladiko, str. 125), pesem »Nocoj bom šel domov« pa je napisal Slavko. Vljudno prosimo, da to pomoto oprostite!

VSEM. Nabrali ste vtisov, doživetij, vsega v počitniškem oddihu. Pišite zdaj in pošljite prispevke, da bo naša revija čim bolj pestra!

Jože Peterlin

Za dobro voljo

Janez je bil star in trden borec za svobodo. Vse življenje je bil vpisan v krščansko demokracijo in vse svoje energije je dal za zavezitev in odpravo komunizma. Pa je prišel dan, ko se je tudi njemu bližala ura smrti. Pokliče ženo Micko in ji v zadnjih zdihljajih naroči, naj ga vpiše v komunistično partijo.

Micka vsa začudena in prestrašena, da se mu blede, vprašuje: »Ampak zakaj?«

»Zato, da bo čez pol ure en komunist manj na svetu.«

• • •

Turist pride mimo kmečke hiše in vidi na klopi pred hišo starega kmeta. Vpraša ga: »Ali ste preživeli tukaj vse življenje?«

Starček mu odgovori: »Ne še.«

• • •

»Ali vedno pišete ljubavna pisma na stroj?« vpraša direktor svojo tajnico.

»Ne, ne« odgovori vsa zmedena »vsaj tukaj nikoli.«

»A tako« se smeje direktor »kako pa to, da ste mi dali to ljubavno pismo v podpis?«

• • •

Bivši izvošček je bil po sili primoran, da je postal vozač na tramvaju. Med vožnjo se je srečal s starim znancem in sta se pogovarjala:

»No, kako je? Si na tramvaju zadovoljniji kot pa si bil kot izvošček?«

»Zlomka, tudi ta služba je zanič. Kot »fijakar« sem vsaj lahko izbral, koga bom povozil, zdaj pa moram povoziti vsakega psa, če se mi vleže na tir.«

• • •

Idealist: Če človek tako od srca ljubi, bi dekletu še zvezde z neba obljubil.
Materialist: To je še najceneje.

• • •

Profesor zemljepisa stopi v razred in opazi, da je zemljevid Afrike nekoliko zamazan s črnilom. Ves ogorčen zavpije: »To je pa že od sile! Kdo je pa vso Saharo s črnilom polil?«

• • •

Žena: »Povej, Janko, kaj bi storil, če bi jaz umrla in bi postal vdovec?«

Mož: »Isto kot ti, če bi bila vdova.«

Žena: »Ti falot ti, prej si pa zmeraj trdil, da ne moreš brez mene živeti.«

• • •

Slikar: »Vi niste sami še nič naslikali in zato niste zmožni kritizirati slikarskih umotvorov.«

Kritik: »Oprostite! Jaz tudi še nisem znesel nobenega znesca, pa se na omete vendar bolje razumem kot vse kure skupaj.«

• • •

Miha: »Kako čudovito je vendar svet ustvarjen! Tu berem, da kamela lahko 14 dni dela, ne da bi kaj pila...«

Jaka: »Vidiš, pri meni je pa prav narobe: jaz lahko 14 dni pijem, ne da bi kaj delal!«

BERNUM posebna nalivna peresa za urade in šolarje
izbrana peresa Iridio
Jamstvo dveh let

ZVEZKI in šolske potrebščine

PAPIRNICA

U. Bernardi

T R S T, ulica Mazzini 44

Popust 10%

Lupše Ivan

TRGOVINA »PRI SOLNCU«

Manufaktura - Galanterija

in vse vrste Perila

v TRSTU - Via Nizza - Via Rismondo 1

Kerže

TRGOVINA NA DROBNO IN DEBELO

EMAJLIRANI ŠTEDILNIKI IN PEČI NAJMODERNEJŠIH OBLIK NA VSA GORIVA / POPOLNA OPREMA ZA KUHINJE, JEDILNICE, RESTAVRACIJE, IZ EMAJLA, NERJAVEČEGA (INOX) JERLA ITD. / ELEKTRIČNI LIKALNIKI, SESALCI ZA PRAH, PRALNI STROJI, GRELCI ZA VODO, HLADILNIKI / DEKORATIVNI PREDMETI UMETNE OBRTI, OD KERAMIKE DO BRUŠENEGA KRISTALA / LESTENCI TER VSEH VRST ELEKTRIČNE LUČI, KLASIČNE IN MODERNE OBLIČE

TRST — PIAZZA SAN GIOVANNI — TEL. 35-019